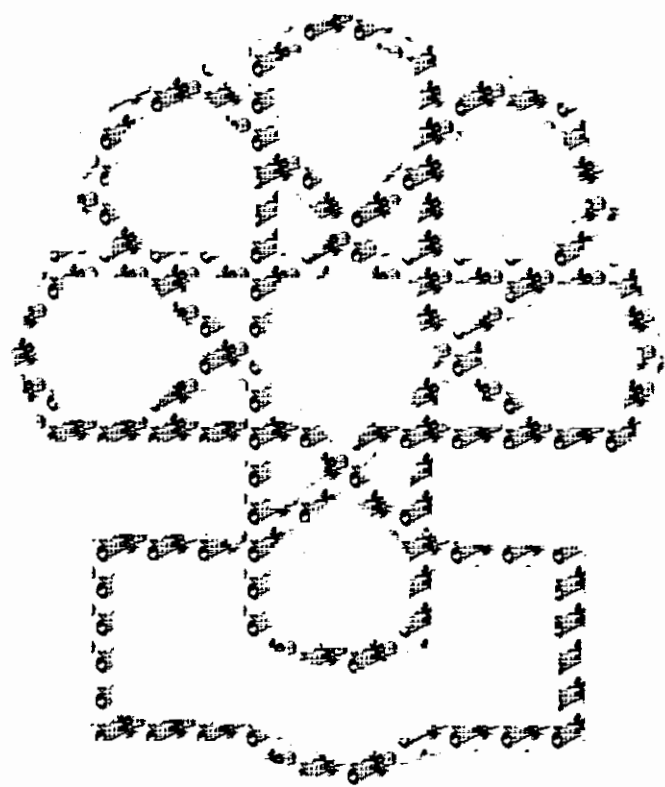

بررسی مسئله اوقات فراغت در نظام جدید آموزش متوسطه

معاونت پژوهشی
مهرماه ۱۳۷۵

کار: گروه (۱) خدمات پژوهشی

این مطالعه به تقاضای حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای حسینی
نماینده محترم تهران در مجلس شورای اسلامی انجام پذیرفته است.

کد گزارش: ۳۲۰۱۷۰۸

فهرست مطالب

۲	چکیده.....
۵	مقدمه.....
۵	ضرورت تحقیق.....
۶	نحوه کار.....
۶	فصل اول - نظام جدید متوسطه.....
۶	الف - شاخه متوسطه نظری.....
۶	ب - شاخه متوسطه فنی و حرفه‌ای.....
۶	ج - شاخه متوسطه کار دانش.....
۸	فصل دوم - جداول آماری.....
۸	۱-۲- نتایج نظر سنجی مدیران.....
۱۳	۲-۲- نتایج نظر سنجی مربیان پرورشی.....
۱۸	۳-۲- نتایج نظر سنجی دانش آموزان.....
۲۲	۲- بهترین کارها برای گذراندن اوقات فراغت از نظر دانش آموزان.....
۲۳	۳- رضایت از نحوه گذراندن اوقات فراغت.....
۲۳	۴- اطلاع والدین از برنامه درسی فرزندان خود.....
۲۴	۵- آیا والدین برنامه‌ای برای اوقات فراغت داشته‌اند؟.....
۲۴	۶- آیا برنامه پیشنهادی والدین مفید و قابل اجرا بوده است؟.....
۲۵	۷- آیا مسئولان دبیرستان برنامه‌ای برای اوقات فراغت پیشنهاد کرده‌اند؟.....
۲۵	۸- آیا برنامه پیشنهادی مسئولان دبیرستان مفید و قابل قبول بوده است؟.....
۲۶	۹- مشکلات به وجود آمده در حین گذراندن اوقات فراغت.....
۲۷	۱۰- حضور دانش آموزان در مراسم صبحگاهی.....
۲۸	۱۱- استفاده‌های اوقات فراغت.....
۳۱	۱۲- شرکت دانش آموزان در فعالیت‌های پرورشی دبیرستان.....
۳۱	۱۳- میزان مفید یا نامطلوب بودن اوقات فراغت.....
۳۱	نتایج نظر سنجی کارشناسان.....
۳۱	۴-۲.....
۳۲	الف - مشکلات.....
۳۳	ب - راه حل و پیشنهاد.....
۳۳	فصل سوم - تجزیه و تحلیل.....
۴۰	فصل چهارم - رهیافت‌ها.....

تحقیق حاضر به بررسی نحوه گذراندن اوقات فراغت دانش‌آموزان در بین ساعات درسی می‌پردازد. اوقات فراغت بین درسی به ساعاتی از حضور دانش‌آموزان در دبیرستان گفته می‌شود که کلاس درس ندارند.

* در این نظر سنجی، که در ده منطقه آموزشی در شهرهای تهران و اصفهان برگزار شده است، سه کارشناس، شش مدیر، دوازده مربی پرورشی و ۱۲۹ دانش‌آموز از هجده دبیرستان به سؤالات ما پاسخ داده‌اند.

* براساس نتایج این تحقیق، پراکندگی ساعات کلاسی و رفت و آمد دانش‌آموزان به دبیرستان‌های دیگر باعث اختلال در نظم و انضباط دبیرستان‌ها شده است و امور تربیتی در زمینه پرکردن اوقات فراغت دانش‌آموزان مؤثر و موفق نبوده و بالعکس پراکندگی ساعات حضور دانش‌آموزان در دبیرستان باعث کم‌رنگ شدن فعالیت‌های پرورشی شده است.

* از نظر مدیران، دانش‌آموزان به نحو مطلوب از این اوقات فراغت استفاده نمی‌کنند و بیشتر این اوقات در مرحله اول به بطالت می‌گذرد. به علاوه برخی از انتخاب‌های دانش‌آموزان برای گذراندن اوقات فراغت‌شان نظیر: تفریح در خیابان، رفتن به منزل دوستان، استفاده از ویدئو و بازی‌های غیر شرعی نظیر: ورق بازی، از زمینه‌های خطرناک ارتباطات نادرست و انحراف اخلاقی به شمار می‌رود.

* از نظر مدیران و مربیان مهم‌ترین و رایج‌ترین مشکلات دانش‌آموزان در حین گذراندن اوقات فراغت‌شان، انجام دادن اعمال خلاف اخلاق در خارج از دبیرستان، اختطار مسئولان دبیرستان و افت تحصیلی است.

* والدین در زمینه اوقات فراغت بیشتر نسبت به اتلاف وقت فرزندان‌شان و رفاقت آنها با دوستان ناباب به مدیران دبیرستان‌ها گله و شکایت کرده‌اند.

* بیشترین جنبه‌های مثبت اوقات فراغت دانش‌آموزان در نظر مدیران و مربیان تقویت بنیه درسی و انجام تکالیف است. شایع‌ترین برنامه مدیران برای پرکردن اوقات فراغت دانش‌آموزان، تشکیل کلاس‌های تقویتی بوده است و مهم‌ترین پیشنهادهای مدیران و مربیان برای غنی ساختن اوقات فراغت دانش‌آموزان، ایجاد و توسعه امکانات آموزشی و پرورشی و به کارگیری افراد مجرب در شغل مربی پرورشی است.

* از نظر مربیان امور تربیتی، فعالیت‌های پرورشی در نظام جدید آموزش متوسطه از نظر کمی و کیفی کاهش داشته است و میزان ارتباط دانش‌آموزان با

مربیان نسبت به نظام قدیم و همچنین میزان فرصت‌های مربیان برای ارتباط برقرار کردن با دانش‌آموزان در نظام جدید کم‌تر شده است.

* به عقیدهٔ مربیان تشکّل‌های دانش‌آموزی از قبیل انجمن اسلامی، بسیج دانش‌آموزی، گروه‌های هنری، هلال احمر، انتظامات و ... به طور کلی نسبت به قبل ضعیف‌تر و یا حتی بعضی از آنها تعطیل شده است. اما به نظر اکثر مربیان، جایگاه مراسم صبحگاهی نسبت به قبل تفاوتی نکرده است. از نظر مربیان، دانش‌آموزان اوقات فراغت خود را بیشتر صرف رفت و آمد بین منزل و دبیرستان و ورزش می‌کنند.

* از نظر مدیران و مربیان و دانش‌آموزان، خانواده‌ها از اوقات فراغت فرزندان خود اطلاع دارند. از دیدگاه مربیان علل کم‌توجهی دانش‌آموزان به فعالیت‌های پرورشی، عدم تثبیت فعالیت‌های پرورشی در نظام جدید، کمبود امکانات پرورشی و نامنظم بودن ورود و خروج دانش‌آموزان است. رایج‌ترین برنامهٔ مربیان برای اوقات فراغت دانش‌آموزان، استفاده از امکانات ورزشی و تشکیل هیأت‌های مذهبی است.

* دانش‌آموزان عملاً بیشتر اوقات فراغت خود را صرف درس خواندن و کمک به والدین و تا حدودی ورزش (فقط یک گروه) می‌کنند هر چند که دوست دارند به امور دیگری، نظیر: مطالعهٔ آزاد و استفاده از کتابخانه و تفریح و فعالیت‌های هنری، در اوقات فراغت خود بپردازند.

* استفاده‌های نامطلوب از اوقات فراغت در بین دانش‌آموزان بیشتر از ۳۰ درصد می‌باشد. کم‌تر از نیمی از دانش‌آموزان تهرانی و بیش از $\frac{۲}{۳}$ دانش‌آموزان اصفهانی از نحوهٔ گذراندن اوقات فراغت خود راضی هستند.

* حدود نیمی از والدین دانش‌آموزان تهرانی و بیش از دو سوم والدین اصفهانی برای اوقات فراغت فرزندان خود برنامه داشته‌اند که این برنامه‌ها از نظر اکثریت دانش‌آموزان (بیش از ۸۰ درصد) مفید و قابل اجرا بوده است.

* $\frac{۱}{۴}$ دانش‌آموزان تهرانی و حدود $\frac{۱}{۳}$ دانش‌آموزان اصفهانی از مسئولان دبیرستان برای اوقات فراغت خود برنامه دریافت کرده‌اند که برنامه‌های پیشنهادی از نظر کلیهٔ دختران تهرانی و اصفهانی و بیش از $\frac{۲}{۳}$ پسران تهرانی مفید و پذیرفتنی بوده است.

* در مجموع، اکثریت دانش‌آموزان هر چهار گروه، که از والدین و مسئولان دبیرستان خود برنامه‌ای برای اوقات فراغت خود دریافت داشته‌اند، از نحوهٔ گذراندن این اوقات اظهار رضایت کرده‌اند. رایج‌ترین مشکلات حین اوقات فراغت از نظر دانش‌آموزان عبارتند از: افسردگی و کسلی، افت تحصیلی و

اخطار مسئولان دبیرستان، ارتکاب گناه و اعمال خلاف اخلاق در خارج از دبیرستان. به طور متوسط دانش آموزان در طول هفته در نیمی از مراسم با اهمیت صبحگاهی شرکت می کنند و حدود نیمی از دانش آموزان در هیچ یک از فعالیت های پرورشی شرکت نمی کنند و نیمی دیگر که شرکت دارند بیشتر بسیج دانش آموزی، انجمن اسلامی و گروه سرود و تئاتر را انتخاب کرده اند.

* $\frac{1}{3}$ دانش آموزان تهرانی اوقات فراغت خود را مفید دانسته و حدود نیمی از آنها، آن را نامطلوب بیان کرده اند. در حالی که نیمی از دانش آموزان اصفهانی اوقات فراغت خود را مفید و حدود $\frac{1}{3}$ آنها، آن را نامطلوب دانسته اند. بقیه دانش آموزان حد متوسط را بیان کرده اند.

پس از تصویب کلیات طرح تغییر نظام آموزشی کشور و نیز نظام جدید آموزش متوسطه از طرف شورای عالی انقلاب فرهنگی، با فراهم آمدن مقدمات اجرای طرح، ثبت نام دانش آموزان در نظام جدید آموزش متوسطه از مهرماه سال ۱۳۶۸ آغاز شد و هر سال با افزایش میزان پذیرش دانش آموزان در نظام جدید، از تعداد دانش آموزان نظام فعلی کاسته می شود به گونه ای که از امسال (سال تحصیلی ۷۶-۱۳۷۵) ثبت نام دانش آموزان در کلاس اول دبیرستان فقط در نظام جدید متوسطه صورت می گیرد و مسئولان آموزش و پرورش اعلام کرده اند در سال تحصیلی ۷۸-۷۷ نظام فعلی آموزش متوسطه کاملاً برچیده خواهد شد.

لذا نظر به این که هر برنامه ای برای پیشرفت و تکامل نیازمند ارزیابی مداوم و تقویت نقاط قوت و برطرف کردن موانع و ضعفها و کاستیها است، ضروری به نظر می رسد که از نحوه اجرای طرح نظام جدید آموزش متوسطه تحقیقات جامع و کاملی صورت پذیرد و به عنوان گوشه ای از این طرح عظیم تحقیقاتی، بررسی اوقات فراغت بین ساعات درسی دانش آموزان نظام جدید متوسطه به دلیل ذیل مورد توجه واقع شد. نحوه گذراندن اوقات فراغت دانش آموزان در بین ساعات درسی که براساس آن می توان نگرشی به وضعیت فعلی تربیتی در دبیرستانهای نظام جدید داشت.

امید است نتایج این بررسی مورد استفاده نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی و محققان و پژوهشگران در اجرای طرحهای بزرگ تحقیقاتی قرار گیرد.

ضرورت تحقیق

با توجه به نظام واحدی، که در آن دانش آموز در هر رشته تحصیلی در طول ۳ سال (۶ نیم سال) موظف به گذراندن ۹۶ واحد درسی است، به طور متوسط باید در هر نیم سال شانزده واحد درسی بگذراند که این تعداد حداقل تا دوازده واحد و حداکثر تا هجده واحد متغیر است.

همچنین به دلیل کثرت و تنوع دروس ارائه شده، بعضی از دروس در ساعات بعد از ظهر تدریس می شود. لذا در مقایسه با نظام فعلی که دانش آموزان در یک شیفت (صبح یا عصر) شش ساعت و در قالب سه کلاس درسی در دبیرستان حضور می یافتند، دانش آموزان نظام جدید ساعات بیشتری را به آموزش و تحصیل اختصاص می دهند. در حالی که ساعات کلاسی آنها نیز کاهش یافته و در این میان، ساعاتی از روز را بدون حضور در کلاس می گذرانند که از آن به عنوان اوقات فراغت بین ساعات کلاسی نام نهاده و اساس تحقیق حاضر، بررسی نحوه گذراندن این گونه اوقات فراغت است.

برای مثال، دانش آموزی که چهارده واحد درسی انتخاب کرده است به طور متوسط باید ۲۳ ساعت به کلاس درس برود که برخی از این کلاسها در بعد از ظهر یا در دبیرستان دیگری تشکیل می شود و در نتیجه وقت بیشتری، نسبت به نظام فعلی، صرف رفت و آمد به دبیرستان می شود و ضرورتاً ساعاتی از اول روز یا بین روز در برنامه درسی دانش آموز خالی می ماند که در این ساعات خالی، دانش آموز نه در اختیار خانواده است و نه در اختیار دبیرستان و چه بسا برخی خانوادهها از میزان ساعات فراغت فرزندانشان و نحوه گذراندن آن بی اطلاع باشند و ...

به هر حال شرایط و اوضاع فعلی ایجاب می کند از نحوه گذران اوقات فراغت بین ساعات درسی

دانش آموزان نظام جدید تحقیقاتی به عمل آید.

نحوه کار

بر اساس اطلاعات و تجارب شخصی و مطالعه برنامه‌های معرفی نظام جدید آموزش متوسطه، مقرر شد که از مدیران، مربیان پرورشی و دانش آموزان براساس سؤالات پرسشنامه، نظر سنجی شود و در بعضی موارد نتایج نظرات این سه گروه با هم مقایسه و نتیجه گیری شود. در جمع بندی مطالب، از نظرات بعضی از کارشناسان آموزش و پرورش استفاده شده است.

به دلیل کثرت دانش آموزان و مشکلات زیاد، آنها در شهر تهران، حدود ۲/۳ پرسشنامه‌ها بین دانش آموزان تهرانی توزیع شد و از آنجا که بعضی از این مشکلات خاص شهر تهران بوده و قابل تعمیم به شهرستان‌ها نیست و با توجه به محدودیت زمانی طرح، بقیه پرسشنامه‌ها بین دانش آموزان اصفهانی توزیع شد. به علت نتایج متفاوتی که از دانش آموزان دختر و پسر در دو شهر تهران و اصفهان به دست آمد، اطلاعات و نتایج و تحلیل آنها در چهار گروه مجزا ارائه می شود.

نظر به تعطیلی دبیرستان‌ها و ضیق وقت و نوع خاص تحقیق، از مجموعه مدیران و مربیان پرورشی و دانش آموزانی که در دسترس بودند برای جامعه آماری استفاده شده است. در این تحقیق، بیش از ۲۰ پرسشنامه بین مدیران، ۳۰ پرسشنامه بین مربیان پرورشی و ۱۵۰ پرسشنامه بین دانش آموزان توزیع شد که متأسفانه به علت تعطیلی مدارس و پاره‌ای از مشکلات دیگر، شش پرسشنامه را مدیران و دوازده پرسشنامه را مربیان آموزشی تکمیل کردند و برگرداندند. در مورد دانش آموزان، ۱۲۹ پرسشنامه تکمیل و عودت داده شد. به هر حال تحقیق حاضر به علت مشکلات فوق تنها در برگیرنده نظرات افراد جوابگو است. البته این گزارش در عین مختصر بودن، بیانگر کلیه مشکلات موجود است و سعی کرده است تاراه حل‌هایی با استفاده از دیدگاه‌های دست اندر کاران امر تحصیلی و تدریس یعنی مدیران، مربیان پرورشی و دانش آموزان ارائه شود.

فصل اول - نظام جدید متوسطه

اولین گام در جهت توسعه اقتصادی، آموزش یا توسعه نیروی انسانی است. توسعه اقتصادی با انسان‌هایی که صرفاً به لحاظ فرهنگی متحول شده‌اند تحقق نمی یابد، بلکه باید با آموزش مناسب. از تخصص‌های لازم هم بهره‌مند شوند.

اغلب فارغ‌التحصیلان دوره متوسطه که به دانشگاه راه نیافته‌اند، در بازار کار نیز فاقد توانایی و مهارت لازم برای اشتغال در بخش‌های مولد اقتصادی هستند. بنابراین آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مهم‌ترین موارد حل این مشکل است.

بر این اساس، فارغ‌التحصیلان دوره راهنمایی بر اساس علاقه، استعداد و عملکرد تحصیلی به یکی از مسیرهای زیر هدایت می‌شوند، که در سال اول به‌طور موقت و در سال دوم به‌طور قطعی است:

الف - شاخه متوسطه نظری

هدف، اعتلای سطح فرهنگ و دانش عمومی. شناخت بهتر استعداد و علاقه دانش آموزان و هدایت آنها به مسیرهای تحصیلی مورد نظر و آمادگی دادن برای ادامه تحصیلات عالی است.

۶۶ واحد از ۹۶ واحد درسی دوره سه ساله بین رشته‌های ریاضی فیزیک، ادبیات و علوم انسانی و تجربی مشترک و ۴ واحد درسی به صورت اختیاری است و بقیه واحدها به دروس اختصاصی هر رشته تعلق دارد. دارندگان دیپلم متوسطه با داشتن ضوابطی می‌توانند در دوره یک ساله پیش‌دانشگاهی ادامه تحصیل دهند. دارندگان دیپلم متوسطه نظری و کسانی که از ادامه تحصیل در این دوره منصرف شده‌اند، می‌توانند در شاخه کار دانش به کسب مهارت بپردازند.

ب - شاخه متوسطه فنی و حرفه‌ای

هدف، اعتلای سطح فرهنگ و دانش عمومی، شناخت بهتر استعداد و علاقه دانش‌آموزان و هدایت آنها به سمت اشتغال مفید و آمادگی برای ادامه تحصیل در رشته‌های علمی - کاربردی است.

۶۰ واحد از ۹۶ واحد درسی در سه سال اول بین کلیه رشته‌های این شاخه مشترک و بقیه به دروس اختصاصی در یکی از زمینه‌های صنعت، کشاورزی و خدمات اختصاص دارد.

دانش‌آموزان پس از گذراندن ۹۶ واحد، با دارا بودن شرایط می‌توانند در دوره کاردانی پیوسته ادامه تحصیل دهند یا بر اساس ضوابط وارد دوره پیش‌دانشگاهی می‌شوند. همچنین می‌توانند با تکمیل مهارت‌های مورد نیاز و با کسب گواهی نامه مهارت در حرفه‌های ذی‌ربط شاغل گردند.

ج - شاخه متوسطه کار دانش

هدف، تربیت نیروی انسانی برای بخش‌های صنعت، کشاورزی و خدمات براساس نیازهای توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به نحوی که هر داوطلب دانش و مهارت کافی در حرفه خود پیدا کند.

طول دوره آموزشی منتهی به دیپلم متوسطه کار دانش حدود ۳ سال تحصیلی است که تقریباً ۴۷ واحد از ۹۶ واحد این دوره به دروس مهارتی و تخصصی و بقیه به دروس مشترک و اختیاری نظام آموزش متوسطه اختصاص دارد.

برای اجرای این شاخه بر اساس آیین‌نامه‌های مصوب هیئت وزیران، کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌های دولتی و بخش خصوصی با وزارت آموزش و پرورش همکاری و مشارکت خواهند داشت.

فارغ‌التحصیلان این شاخه نیز می‌توانند بر اساس ضوابط مربوط و کسب شرایط لازم به دوره‌های کاردانی و پیش‌دانشگاهی راه یافته و ادامه تحصیل دهند. برخی از ویژگی‌های نظام جدید:

۱- هر سال تحصیلی شامل ۲ نیم سال و در صورت امکان یک دوره تابستانی است که در هر کدام تعدادی واحد ارائه می‌شود.

۲- هر درس دارای ارزش مستقل است. اگر دانش‌آموزی در امتحانات یک درس نمره قبولی کسب ننماید، مجبور به گذراندن سایر دروس نیست و در نیم سال بعد یا دوره تابستانی می‌تواند همان درس را مجدداً تکرار نماید.

۳- در پایه اول همه دانش‌آموزان دروس مشترکی را طی می‌نمایند.

۴- تعدادی از دروس برای تشخیص علاقه و استعداد دانش‌آموزان به صورت اختیاری ارائه می‌شود.

۵- به دانش‌آموز اجازه داده می‌شود در صورت انصراف از یک رشته یا شاخه تحصیلی با جبران برخی از دروس به شاخه یا رشته تحصیلی دیگر وارد شود.

۶- دیپلم دوره سه ساله آموزش متوسطه در تمام شاخه‌ها از ارزش و اعتبار یکسان برخوردار است.

مشخصات پاسخگویان در این طرح به شرح جدول شماره ۱ می باشد:
 جدول شماره ۱- آمار مدیران، مربیان، دانش آموزان، دبیرستان ها، مناطق آموزشی و دانش آموزان هر شاخه تحصیلی به تفکیک جنسیت و محل تحقیق.

ردیف	موضوع	تهران	اصفهان	جمع کل
۱	تعداد مدیران	۳ نفر	۳ نفر	۶ نفر
۲	تعداد مربیان	۷ نفر	۵ نفر	۱۲ نفر
۳	تعداد دانش آموزان پسر	۴۷ نفر	۳۰ نفر	۷۷ نفر
۴	تعداد دانش آموزان دختر	۳۴ نفر	۱۸ نفر	۵۲ نفر
۵	جمع دانش آموزان پسر و دختر	۸۱ نفر	۴۸ نفر	۱۲۹ نفر
۶	تعداد دبیرستان های پسرانه	۱۰ باب	۸ باب	۱۸ باب
۷	تعداد دبیرستان های دخترانه	۴ باب	۲ باب	۶ باب
۸	جمع دبیرستان های پسرانه و دخترانه	۱۴ باب	۱۰ باب	۲۴ باب
۹	تعداد مناطق آموزشی مورد مراجعه	۶	۴	۱۰ منطقه
۱۰	تعداد دانش آموزان شاخه نظری	۳۹ نفر	۲۵ نفر	۶۴ نفر
۱۱	تعداد دانش آموزان شاخه فنی و حرفه ای	۱۶ نفر	۱۲ نفر	۲۸ نفر
۱۲	تعداد دانش آموزان شاخه کار دانش	۲۱ نفر	۱۱ نفر	۳۲ نفر
۱۳	تعداد دانش آموزانی که شاخه خود را معرفی نکرده اند	۵	-	۵ نفر

۱-۲- نتایج نظر سنجی مدیران

۱- در پاسخ به این سؤال که «آیا پراکندگی ساعات کلاسی و رفت و آمد دانش آموزان به مدارس دیگر باعث اختلال در نظم و انضباط دبیرستان می گردد؟» جواب هایی به شرح جدول شماره ۲ به دست آمده است.

جدول شماره ۲ - توزیع نظرات مدیران راجع به تأثیر
پراکندگی ساعات درسی در نظم و انضباط دبیرستان

گزینه	تعداد	درصد
تأثیر نداشته است	۰	۰
تأثیر منفی داشته است	۴	۶۷
اختلال ایجاد کرده است	۱	۱۶/۵
وضعیت کاملاً نامطلوبی ایجاد کرده است	۰	۰
بی جواب	۱	۱۶/۵
جمع	۶	۱۰۰

چنان که مشاهده می شود تمامی کسانی که به سؤال پاسخ گفته اند به نحوی معتقد به تأثیر منفی پراکندگی ساعات درسی دانش آموزان می باشند.

۲- از مدیران مدارس راجع به نقش و میزان فعالیت های امورتربیتی در پرکردن اوقات فراغت دانش آموزان در نظام جدید آموزش متوسطه سؤال شد. جدول شماره ۳ بیانگر پاسخ های به دست آمده راجع به این موضوع می باشد.

جدول شماره ۳- نقش فعالیت های امورتربیتی در
پرکردن اوقات فراغت دانش آموزان

گزینه	تعداد	درصد
موقعیت مناسبی داشته است	۰	۰
تا اندازه ای تأثیر دارد	۱	۱۷
نقش ضعیفی داشته است	۳	۵۰
نظام جدید باعث کم رنگ شدن فعالیت های پرورشی شده است	۲	۳۳
جمع	۶	۱۰۰

همان گونه که ملاحظه می شود هیچ یک از مدیران به موقعیت مناسب امورتربیتی در این زمینه اشاره نکرده است و نیمی از پاسخگویان به نقش ضعیف امورتربیتی در پرکردن اوقات فراغت دانش آموزان اشاره نموده اند. ۱/۳ پاسخگویان نیز معتقد به کم رنگ شدن نقش فعالیت های امورتربیتی در نظام جدید آموزش متوسطه بوده اند.

قابل ذکر است که در این سؤال بحث غنی ساختن اوقات فراغت دانش آموزان مطرح نبوده است.

۳- در جواب این سؤال که برنامه ریزی کلاس ها توسط چه کسی انجام می شود؟

تمامی موارد جواب ها حاکی از این است که برنامه ریزی معمولاً توسط مدیران انجام می شود. معاون دبیرستان یا کارشناس فقط به عنوان همکار و عامل دوم معرفی شده و برنامه ریز و عامل اصلی فقط مدیر دبیرستان می باشد.

۴- از نحوه گذراندن و پرکردن اوقات فراغت توسط دانش آموزان سؤال گردید. پاسخ‌های مدیران به شرح جدول ذیل می‌باشد:

جدول شماره ۴- نحوه گذراندن اوقات فراغت دانش آموزان از نظر مدیران

گزینه	ورزش در دبیرستان	ورزش در خیابان	پارک	سینما	منزل دوستان	کمک به والدین	درس خواندن	شرکت در کلاس‌های دیگر
تعداد	۳	۱	۱	۰	۳	۱	۱	۳
گزینه	رفت و آمد به منزل	تفریح در خیابان	سرگرمی بادوستان	رفت و آمد به دبیرستان دیگر	انتظار کشیدن برای شروع کلاس بعدی	رفتن به کتابخانه عمومی	استفاده از آزمایشگاه	ویدئو
تعداد	۴	۳	۴	۱	۴	۲	۱	۲
گزینه	استفاده از کارگاه	مطالعه آزاد	گروه‌های دانش-آموزی نظیر انجمن و بسیج	سرگرمی‌های هنری	بازی‌های بدون تحرک مثل شطرنج	بازی‌های بدون تحرک غیر شرعی	مباحثات درسی	علمی
تعداد	۰	۲	۱	۳	۱	۲	۲	۲
گزینه	سیاسی	فرهنگی و اجتماعی	مسائل کلاسی	مسائل خانوادگی	کتابخانه دبیرستان	اتاق فیلم دبیرستان	مشاوره درسی اخلاقی و خانوادگی	اعمال عبادی
تعداد	۱	۱	۲	۳	۳	۳	۴	۲

الف- همان گونه که ملاحظه می‌شود مدیران به چهار گزینه ذیل بیشتر از دیگر گزینه‌ها پاسخ داده‌اند.

۱- رفت و آمد به منزل ۲- سرگرمی با دوستان ۳- انتظار کشیدن برای شروع کلاس بعدی ۴- مشاوره درسی، اخلاقی و خانوادگی

ب- تفریح در خیابان، رفتن به منزل دوستان، شرکت در کلاس‌های دیگر، سرگرمی‌های هنری، مسائل خانوادگی، استفاده از کتابخانه دبیرستان و استفاده از اتاق فیلم دبیرستان از دیگر گزینه‌هایی هستند که در گذراندن اوقات فراغت دانش آموزان نیمی از مدیران به آنها رأی داده‌اند.

ج- گروه سوم گزینه‌های مدیران که هر یک مورد اشاره ۲ تن از مدیران بوده عبارتند از: استفاده از ویدئو، بازی‌های بدون تحرک غیر شرعی (نظیر ورق بازی)، رفتن به کتابخانه عمومی، مطالعه آزاد، مباحثات درسی، مباحثات علمی، مسائل کلاسی و اعمال عبادی.

د- گروه چهارم گزینه‌های مدیران که هر کدام مورد انتخاب یک نفر از ایشان بوده عبارتند از: پارک، ورزش در خیابان، کمک به والدین، رفت و آمد به دبیرستان دیگر، درس خواندن، استفاده از آزمایشگاه، شرکت در گروه‌های دانش‌آموزی نظیر انجمن اسلامی، بازی‌های بدون تحرک نظیر شطرنج، مباحثات سیاسی و فرهنگی و اجتماعی.

۵- مشکلات دانش آموزان در نحوه گذراندن اوقات فراغت از دیدگاه مدیران دبیرستان‌ها، دانش آموزان در حین گذراندن اوقات فراغت‌شان با مشکلات ذیل برخورد کرده‌اند:

جدول شماره ۵- مشکلات ایجاد شده برای دانش آموزان در زمان اوقات فراغت از نظر مدیران

گزینه	اخطار مسئولان دبیرستان	دعوا و درگیری با دوستان	اعمال خلاف اخلاق در خارج از دبیرستان	مزاحمت افراد لایبالی	استعمال سیگار و مواد مخدر
تعداد	۵ نفر	۲ نفر	۶	۲	۱
گزینه	افت تحصیلی	افسردگی و کسلی	تذکر، اخطار و دستگیری توسط نیروی انتظامی	تصادف و حوادث	گم شدن یا سرقت وسایل
تعداد	۴	۱	۲	۰	۱

- هر شش مدیر به انجام اعمال خلاف اخلاق توسط دانش آموزان در خارج از دبیرستان در این اوقات فراغت اذعان دارند.

- ۵ نفر از مدیران اخطار مسئولان دبیرستان به دانش آموزان را به علت بی انضباطی آنان در اوقات فراغت شان انتخاب نموده اند.

- ۴ نفر از مدیران، افت تحصیلی را یکی از مشکلات ناشی از اوقات فراغت دانسته اند.

- گزینه های دعوا و درگیری با دوستان، مزاحمت افراد لایبالی، تذکر و دستگیری توسط نیروی انتظامی هر یک مورد اشاره ۲ تن از مدیران بوده است.

- به گزینه های استعمال سیگار و مواد مخدر، افسردگی و کسلی و سرقت وسایل شخصی نیز یک نفر اشاره کرده است.

۶- اطلاع والدین از اوقات فراغت فرزندان شان

۵ نفر از مدیران معتقدند که والدین از برنامه درسی و اوقات فراغت فرزندان شان در بین ساعات درسی اطلاع دارند.

۷- زمینه های اعتراض والدین نسبت به این اوقات فراغت

از مدیران سؤال شده بود چنانچه والدین نسبت به نحوه گذراندن اوقات فراغت فرزندان شان اعتراض و شکایتی داشته اند بیشتر در چه زمینه هایی بوده است و مدیران پاسخ های ذیل را ارائه کرده اند:

- تلف شدن اوقات دانش آموزان ۳ مورد

- رفت و آمد دو نوبت به دبیرستان

- رفاقت با دوستان ناباب ۲ مورد

- افت تحصیلی

- اظهار ناراحتی از اخطار اولیا دبیرستان به فرزندشان.

۸- جنبه‌های مثبت اوقات فراغت

جدول شماره ۶- جنبه‌های مثبت اوقات فراغت دانش‌آموزان از نظر مدیران

گزینه	کمک به خانواده	رفع مشکلات روحی و عاطفی	تقویت بنیه درسی	انجام تکالیف	افزایش اطلاعات علمی و عمومی	افزایش اطلاعات و روحیه مذهبی
تعداد	۱	۲	۳	۳	۱	۲
گزینه	شرکت در فعالیت‌های گروهی	استفاده بهتر از کلاس بعدی	تفریحات سالم	آشنایی با مسائل و واقعیت‌های اجتماعی	به دست آوردن مهارت‌های ورزشی	معاشرت و استفاده از دوستان خوب
تعداد	۲	۱	۱	۱	۲	۱

- تنها یک نفر از مدیران معتقد است که این اوقات فراغت هیچ نتیجه مثبتی ندارد.

- گزینه‌های تقویت بنیه درسی و انجام تکالیف هر یک توسط ۳ نفر از مدیران انتخاب شده است.

۹- برنامه مدیران برای پرکردن اوقات فراغت

برنامه‌های مدیران برای پرکردن اوقات فراغت دانش‌آموزان عبارت است از:

- تشکیل کلاس‌های تقویتی
 - تشکیل جلسات علمی، فرهنگی و هنری
 - تشکیل مجمع علمی پژوهشی
 - برگزاری مسابقات ورزشی
 - برگزاری اردوهای تربیتی، تفریحی
 - تشکیل گروه‌های تربیتی نظیر انجمن، بسیج، سرود، تئاتر، حفظ قرآن و...
 - تهیه و توزیع نوارهای درسی، ویدئو
 - استفاده از کتابخانه
- یک نفر از مدیران هم هیچ برنامه‌ای نداشته است.

۱۰- پیشنهاد مدیران برای غنی ساختن اوقات فراغت

در آخرین سؤال، پیشنهاد‌های مدیران را برای استفاده مطلوب از این گونه اوقات فراغت جویا شدیم که نظریات ایشان به ترتیب شرح ذیل می‌باشد:

- ایجاد امکانات مناسب مانند آزمایشگاه، کارگاه، کامپیوتر، تلویزیون، ویدئو
- به کارگیری افراد مجرب به عنوان مربی پرورشی
- تشکیل کلاس‌های تقویتی و هنری
- غنی کردن کتابخانه‌ها و داشتن کتابدار
- ایجاد سالن‌های ورزشی در مدارس
- جلب همکاری مراکز فرهنگی
- مساعدت به نیروهای انتظامی

۲-۲- نتایج نظرسنجی مربیان پرورشی

۱- از مربیان پرورشی سؤال شد که «به نظر شما فعالیت‌های پرورشی نظام جدید متوسطه به طور کلی در مقایسه با نظام قدیم از نظر کیفی چه تغییری داشته است؟»

جدول شماره ۷- توزیع نظرات پاسخگویان در رابطه با تغییر کمی و کیفی فعالیت‌های پرورشی در نظام جدید

گزینه	تعداد	درصد
از نظر کمی افزایش داشته	۱	۸
از نظر کمی کاهش داشته	۷	۵۸
از نظر کیفی افزایش داشته	۲	۱۷
از نظر کیفی کاهش داشته	۸	۶۷

چنان که ملاحظه می‌شود ۶۷ درصد پاسخگویان اعتقاد داشته‌اند که فعالیت‌های پرورشی از نظر کیفی کاهش داشته است. در عین حال فقط ۱۷ درصد اظهار نموده‌اند که این گونه فعالیت‌ها افزایش کیفی داشته است.

در رابطه با کمیت موضوع، ۵۸ درصد پاسخگویان اظهار داشته‌اند که فعالیت‌های پرورشی از نظر کمی کاهش داشته و در مقابل ۸ درصد اعتقاد بر افزایش کمی این گونه فعالیت‌ها در نظام جدید آموزش متوسطه داشته‌اند.

۲- راجع به میزان ارتباط دانش‌آموزان با مربیان پرورشی نسبت به نظام قدیم سؤال شد که جواب‌ها به شرح زیر می‌باشد:

جدول شماره ۸- میزان ارتباط

دانش‌آموزان با مربیان

پرورشی نسبت به نظام قدیم

گزینه	تعداد	درصد
کم شده	۸	۶۷
زیادتر شده	۰	۰
تغییر نکرده	۳	۲۵
بی‌جواب	۱	۸
جمع	۱۲	۱۰۰

بر اساس جدول فوق ۶۷ درصد مربیان اظهار داشته‌اند که ارتباط دانش‌آموزان با مربیان کم‌تر شده است و در مقابل ۲۵ درصد اشاره نموده‌اند که این ارتباط زیادتر شده است.

۳- فرصت‌های مربی پرورشی نظام جدید برای ارتباط با دانش‌آموزان موضوع سومین سؤال از مربیان پرورشی بود:

جدول شماره ۹- توزیع نظرات مربیان

پرورشی در رابطه با میزان ارتباط با

دانش آموزان

گزینه	تعداد	درصد
کمتر شده	۷	۵۸
بیشتر شده	۵	۴۲
تغییر نکرده است	۰	۰
جمع	۱۲	۱۰۰

چنان که مشاهده می شود ۵۸ درصد پاسخگویان معتقدند که این فرصت کمتر شده است. در مقابل ۴۲ درصد اعتقاد دارند که فرصت برای ارتباط با دانش آموزان در نظام جدید بیشتر شده است. ۴- از مربیان خواسته شد که نظرشان را در مورد چگونگی فعالیت تشکل های دانش آموزی نظیر انجمن اسلامی، بسیج دانش آموزی، جوانان هلال احمر و ... را نسبت به نظام قدیم متوسطه بیان دارند.

جدول شماره ۱۰- توزیع نظر مربیان

پرورشی در ارتباط با میزان فعالیت

تشکل های دانش آموزی

گزینه	تعداد	درصد
ضعیف تر شده یا اصلاً تعطیل گردیده	۸	۶۶/۶
مطلوب تر شده و وضع بهتری نسبت به سابق دارد	۴	۳۳/۴
جمع	۱۲	۱۰۰

چنان که مشهود است ۶۶/۶ پاسخگویان اعتقاد دارند که نقش و جایگاه تشکل های دانش آموزی در نظام جدید کمتر و ضعیف تر گردیده است.

۵- سؤال بعدی در رابطه با جایگاه مراسم صبحگاه در نظام جدید نسبت به نظام قدیم بود. جدول شماره ۱۱ بیانگر پاسخ مربیان پرورشی به سؤال فوق می باشد:

جدول شماره ۱۱- توزیع نظر مربیان

در رابطه با جایگاه صبحگاهی در نظام جدید

آموزشی

گزینه	تعداد	درصد
بهبتر شده است	۰	۰
تفاوتی نکرده است	۹	۷۵
ضعیف تر شده است	۳	۲۵
جایگاه خود را از دست داده است	۰	۰
جمع	۱۲	۱۰۰

چنان که ملاحظه می شود ۷۵ درصد پاسخگویان معتقدند که مراسم صبحگاهی فرقی نکرده است و فقط ۲۵ درصد پاسخگویان قائل به ضعیف تر شدن جایگاه این مراسم در نظام جدید آموزش متوسطه گردیده اند. ۶- در مورد نحوه گذراندن و پر کردن اوقات فراغت توسط دانش آموزان از مربیان پرورشی سؤال شد که جواب هایی به شرح ذیل به دست آمد.

جدول شماره ۱۲ - توزیع نظرات مربیان
پرورشی در رابطه با نحوه گذراندن اوقات
فراغت دانش آموزان

گزینه	تعداد	درصد
رفت و آمد به منزل	۸	۶۷
ورزش در دبیرستان	۷	۵۸
ورزش در خیابان	۷	۵۸
سرگرمی با دوستان	۷	۵۸
درس خواندن	۶	۵۰
تفریح در خیابان	۶	۵۰
منزل دوستان	۵	۴۲
کمک به والدین	۵	۴۲
شرکت در کلاس های دیگر	۵	۴۲
استفاده از کتابخانه دبیرستان	۵	۴۲

بیشترین موارد پاسخ به «رفت و آمد» و «ورزش در دبیرستان» اختصاص داشته و کمترین موارد «شرکت در کلاس های دیگر» و «استفاده از کتابخانه دبیرستان» بوده است. البته موارد دیگری نیز مطرح شده است از جمله «رفتن به پارک»، «تماشای ویدئو»، «استفاده از فیلم و تلویزیون» که فراوانی کمتری داشته اند. ۷- از مربیان امور پرورشی راجع به مشکلات دانش آموزان در نحوه گذراندن اوقات فراغت شان سؤال شد. پاسخ های اخذ شده به شرح زیر می باشد:

جدول شماره ۱۳ - توزیع نظرات مربیان
 پرورشی در رابطه با مشکلات دانش آموزان در
 نحوه گذراندن اوقات فراغت شان

گزینه	تعداد	درصد
اختیار مسئولان دبیرستان به علت بی انضباطی	۸	۶۷
اعمال خلاف اخلاق در خارج از دبیرستان	۷	۵۸
دعوا و درگیری با دوستان	۵	۴۲
افت تحصیلی	۵	۴۲
استعمال سیگار و مواد مخدر	۴	۳۳
افسردگی و کسلی	۴	۳۳
تذکر و اخطار یا دستگیری توسط نیروهای انتظامی	۴	۳۳

چنان که ملاحظه می شود بیشترین موارد مشکلات پیش آمده بی انضباطی و تذکر مسئولان در این رابطه بوده است. همچنین اعمال خلاف اخلاق و دعوا و درگیری با دوستان به عنوان موارد بعدی تخلفات ذکر شده است. همچنین موارد دیگری نظیر «مزاحمت افراد لایابالی»، «تصادفات و حوادث»، «گم شدن یا سرقت پول»، نیز ذکر شده است.

۸- در رابطه با این که آیا والدین از میزان اوقات فراغت فرزندان شان در نظام جدید آموزش متوسطه اطلاع دارند سؤال شد.

۷۵ درصد از مربیان پرورشی اظهار نمودند که والدین مطلعند و ۲۵ درصد اظهار نموده اند که والدین اطلاع دقیق و کافی ندارند.

۹- از مربیان پرورشی سؤال شد که زمینه های شکایت والدین در مورد اوقات فراغت فرزندان شان کدامست و اعتقاد دارند که چه مشکلاتی پیش می آید؟
 اهم پاسخ ها عبارتند از:

- ۱- ایجاد انحرافات اخلاقی و بدآموزی در این اوقات
- ۲- عدم برنامه ریزی مناسب برای این اوقات
- ۳- نامناسب بودن ساعات کلاس ها و زیاد بودن اوقات فراغت
- ۴- کم بودن فضا و امکانات آموزشی برای حل این مشکل
- ۵- عدم کنترل مدرسه روی بچه ها
- ۱۰- سؤال بعدی در رابطه با «جنبه های مثبت اوقات فراغت برای دانش آموزان بود» که مربیان پرورشی پاسخ هایی به شرح زیر ارائه دادند:

جدول شماره ۱۴ - جنبه‌های مثبت اوقات فراغت از

دیدگاه مربیان امور پرورشی

درصد	تعداد	گزینه
۷۵	۹	انجام تکالیف
۵۸	۷	تقویت بنیه درسی
۵۸	۷	شرکت در فعالیت‌های گروهی
۴۲	۵	استفاده بهتر از کلاس بعدی
۳۳	۴	تفریحات سالم
۳۳	۴	به دست آوردن مهارت‌های ورزشی
۳۳	۴	معاشرت و استفاده از دوستان

«انجام تکالیف درسی» و «تقویت بنیه درسی» از اهم موارد مثبت اوقات فراغت بوده است. همچنین موارد دیگری به صورت موردی ذکر شده است از جمله: کمک به خانواده، رفع مشکلات روحی و عاطفی، افزایش اطلاعات و روحیه مذهبی. ۱۱- در مورد عوامل کم توجهی دانش آموزان به فعالیت‌های پرورشی سؤال گردید که اهم موارد ذکر شده به شرح زیر می‌باشد:

جدول شماره ۱۵ - علل کم توجهی دانش آموزان به فعالیت‌های پرورشی

از نظر مربیان امور پرورشی

درصد	تعداد	گزینه
۶۷	۸	عدم تثبیت فعالیت‌های پرورشی در نظام جدید متوسطه
۶۷	۸	کمبود امکانات پرورشی
۵۸	۷	نامنظم بودن ورود و خروج دانش آموزان
۵۰	۶	رشد فزاینده تهاجم فرهنگی دشمن
۵۰	۶	کمبود مربیان پرورشی
۵۰	۶	بی توجهی و کم علاقه‌گی خانواده‌ها نسبت به تربیت فرزندان
۴۲	۵	استفاده فراوان دانش آموزان از فیلم‌های ویدئو
۳۳	۴	پنخس بودن اوقات فراغت در طول هفته
۲۵	۳	حجم زیاد دروس

چنان‌که مشاهده می‌شود به عنوان بیشترین موارد از «عدم تثبیت فعالیت‌های پرورشی در نظام جدید» و «کمبود امکانات پرورشی» یاد شده است. سه سؤال بعدی به صورت تشریحی از مربیان پرورشی پرسیده شد که ذیلاً سؤالات و اهم موارد پاسخ‌ها ذکر می‌گردند.

۱۲- چه برنامه‌ای برای پرکردن اوقات فراغت دانش‌آموزان در دبیرستان داشته‌اید؟ جواب‌ها عبارت بودند از:

- استفاده از وسایل و امکانات ورزشی - ایجاد کلاس‌های هنری، نمایش فیلم‌های ویدیویی، استفاده از کتابخانه، جلسات فرهنگی

۱۳- چه پیشنهادی برای توسعه کمی و کیفی فعالیت‌های پرورشی در نظام جدید متوسطه دارید؟
جواب‌ها عبارتند از: توسعه امکانات پرورشی، تربیت مربی مجرب، استفاده از نیروهای فعال، استفاده از مدیران و مسئولان متعهد، افزایش مربیان تربیتی، تثبیت فعالیت‌های پرورشی و ...

۱۴- چه پیشنهادی برای استفاده مطلوب و غنی ساختن اوقات فراغت دانش‌آموزان دارید؟
جواب‌های اخذ شده عبارتند از: افزایش امکانات، آموزش مربیان دلسوز، تأمین بودجه، ایجاد کلاس‌های تقویتی، متنوع نمودن برنامه‌ها، فعال شدن کتابخانه‌های مدارس و ...

۲-۳- نتایج نظر سنجی دانش‌آموزان

۱- نحوه گذراندن اوقات فراغت

نظر به این که تحقیق حاضر از دو گروه دختر و پسر و در دو شهر تهران و اصفهان به عمل آمده است و نتایج به دست آمده در بسیاری از موارد کاملاً متفاوت بوده، لذا هر گروه در شهر جداگانه ارزیابی شده است. منظور از اولویت غالب در جدول زیر، اولویت‌هایی است که جمعاً بیش از نیمی از آرای انتخابی را به خود اختصاص داده است.

جدول شماره ۱۶- نحوه گذراندن اوقات فراغت دانش‌آموزان دختر و پسر تهران و اصفهان

اولویت	تهران			اصفهان		
	پسر	اولویت غالب	فراوانی نسبی به درصد	دختر	اولویت غالب	فراوانی نسبی به درصد
۱	ورزش در دبیرستان	۱	۴۴	درس خواندن	۱	۷۳
۲	درس خواندن	۴ تا ۱	۴۲	کمک به والدین	۲ و ۳	۶۳
۳	بازی بدون تحرک معمولی	۴ و ۲	۳۶	استفاده از کتابخانه	۴	۵۶
۴	کمک به والدین	۲ و ۱	۲۹	سرگرمی هنری	۳ و ۵	۳۷
۵	انتظار برای شروع کلاس بعدی و استفاده از کتابخانه	۳ و ۲	۲۷	سرگرمی یادوستان	۳	۵۳
				بازی‌های بدون تحرک معمولی	۵	۴۷
				مطالعه آزاد	۵ و ۱	۴۱
				شرکت در کلاس‌های دیگر	۱ و ۳	۳۷
				کمک به والدین	۲ و ۱	۵۵
				مباحثات درسی	۴ و ۳	۴۴
				بازی بدون تحرک معمولی و انتظار برای شروع کلاس	۱ تا ۵	۴۴
				انتظار برای شروع کلاس بعدی و استفاده از کتابخانه	۳ و ۱	۳۹

با مشاهده جدول بالا، ملاحظه می‌شود ورزش در دبیرستان با ۴۴ درصد اولویت اول پسران تهرانی در گذراندن اوقات فراغت و درس خواندن با ۴۲ درصد اولویت دوم و بازی‌های بدون تحرک معمولی نظیر شطرنج، ۳۶ درصد اولویت سوم و کمک به والدین با ۲۹ درصد اولویت چهارم و انتظار برای شروع کلاس بعدی و استفاده از کتابخانه با ۲۷ درصد اولویت پنجم آنها را می‌باشد.

در حالی که پسران اصفهانی اولویت اول خود را با ۷۳ درصد درس خواندن، اولویت دوم را با ۶۳ درصد کمک به والدین، اولویت سوم را با ۵۶ درصد سرگرمی با دوستان، اولویت چهارم را با ۳۷ درصد به بازی‌های تحرکی و معمولی و اولویت پنجم خود را با ۳۷ درصد مطالعه آزاد انتخاب کرده‌اند.

اما اولویت اول دختران تهرانی با ۷۰ درصد کمک به والدین، اولویت دوم با ۵۵ درصد درس خواندن، اولویت سوم با ۵۰ درصد سرگرمی با دوستان، اولویت چهارم با ۴۷ درصد مباحثات درسی و اولویت پنجم آنها با ۴۱ درصد بازی‌های بدون تحرک معمولی و انتظار برای شروع کلاس بعدی می‌باشد.

در صورتی که اولویت اول دختران اصفهانی با ۶۷ درصد درس خواندن، اولویت دوم ۵۵ درصد کمک به والدین، اولویت سوم با ۴۴ درصد استفاده از کتابخانه، اولویت چهارم با ۴۴ درصد سرگرمی‌های هنری و اولویت پنجم با ۳۹ درصد شرکت در کلاس‌های دیگر می‌باشد.

به دلیل بار منفی برخی از گزینه‌ها که زمینه‌هایی برای گرایش جوانان به انحراف اخلاقی در خود دارند، این قبیل گزینه‌ها، جداگانه مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

جدول شماره ۱۷- گزینه‌های نامناسب در گذران اوقات فراغت دانش آموزان

اصفهان				تهران				گزینه	جنس
درصد مجموع آرای که حداقل یکی از این گزینه‌ها را انتخاب کرده‌اند	بازی‌های غیر شرعی	تفریح در خیابان	استفاده از ویدیو	درصد مجموع آرای که حداقل یکی از این گزینه‌ها را انتخاب کرده‌اند	بازی‌های غیر شرعی	تفریح در خیابان	استفاده از ویدیو		
۳۳	۱۰	۲۶	۱۰	۳۱	۱۰	۱۷	۱۷	پسر	
۳۹	۱۱	۲۷	۳۳	۳۲	۳	۲۳	۳۲	دختر	

براساس اطلاعات جدول فوق:

- ۱۷ درصد پسران تهرانی و ۳۲ درصد دختران تهرانی پاسخگو در اوقات فراغتشان از ویدیو استفاده می‌کنند همچنین ۱۷ درصد پسران تهرانی و ۲۳ درصد دختران تهرانی برای گذراندن اوقات فراغت خود به تفریح در خیابان می‌پردازند. به علاوه ۱۰ درصد پسران و ۳ درصد دختران تهرانی در این موقع به بازی‌های غیر شرعی نظیر ورق‌بازی روی می‌آورند.

علاوه بر این که این اعمال زمینه‌ساز انحراف اخلاقی و دینی برای جوانان شمرده می‌شوند گرایش بیشتر دختران به استفاده از ویدیو و تفریح در خیابان احتمال خطر و انحراف را دو چندان می‌نماید.

- ۱۰ درصد پسران و ۳۳ درصد دختران اصفهانی پاسخگو در اوقات فراغتشان از ویدیو استفاده می‌کنند. همچنین ۲۶ درصد پسران و ۲۷ درصد دختران اصفهانی برای گذران اوقات فراغت خود به تفریح در خیابان می‌پردازند. به علاوه ۱۰ درصد پسران و ۱۱ درصد دختران اصفهانی در این گونه اوقات به بازی‌های غیر شرعی روی می‌آورند.

- ۳۱ درصد پسران و ۳۲ درصد دختران تهرانی و ۳۳ درصد پسران و ۳۹ درصد دختران اصفهانی پاسخگو در اوقات فراغتشان در معرض کارهای خلاف هستند.

در اینجا جدول کلی انتخاب‌های دانش آموزان دختر و پسر هر دو شهر تهران و اصفهان برای گذراندن

اوقات فراغت شان ترسیم می گردد.

جدول شماره ۱۸- جدول نمودار کلی انتخاب های دانش آموزان تهران و اصفهان برای گذران اوقات فراغت

ردیف	گزینه ها	تهران				اصفهان			
		پسر	درصد	دختر	درصد	پسر	درصد	دختر	درصد
۱	ورزش در دبیرستان	۲۱	۴۴	۵	۱۴	۵	۱۶	۵	۲۷
۲	ورزش در خیابان	۹	۱۹	۳	۸	۴	۱۳	۴	۲۲
۳	پارک	۱۱	۲۳	۱۰	۲۹	۷	۲۳	۴	۲۲
۴	سینما	۶	۱۲	۷	۲۰	۴	۱۳	۲	۱۱
۵	رفتن به منزل دوستان	۶	۱۲	۱۳	۳۸	۸	۲۶	۵	۲۷
۶	کمک به والدین	۱۴	۲۹	۲۴	۷۰	۱۹	۶۳	۱۰	۵۵
۷	درس خواندن	۲۰	۴۲	۱۹	۵۵	۲۲	۷۳	۱۲	۶۷
۸	شرکت در کلاس های دیگر	۱۱	۲۳	۱۰	۲۹	۳	۱۰	۷	۳۹
۹	رفت و آمد به منزل	۱۰	۲۱	۱۰	۲۹	۸	۲۶	۵	۲۷
۱۰	تفریح در خیابان	۸	۱۷	۸	۲۳	۸	۲۶	۵	۲۷
۱۱	سرگرمی با دوستان	۱۲	۲۵	۱۷	۵۰	۱۷	۵۶	۵	۲۷
۱۲	رفت و آمد به دبیرستان دیگر	۶	۱۲	۵	۱۴	۲	۶	۴	۲۲
۱۳	انتظار برای شروع کلاس بعدی	۱۳	۲۷	۱۴	۴۱	۳	۱۰	۴	۲۲
۱۴	استفاده از کتابخانه	۱۳	۲۷	۱۰	۲۹	۸	۲۶	۸	۴۴
۱۵	استفاده از آزمایشگاه	۲	۴	۳	۸	۰	۰	۴	۲۲
۱۶	ویدئو	۸	۱۷	۱۱	۳۲	۳	۱۰	۶	۳۳
۱۷	کارگاه	۸	۱۷	۲	۵	۲	۶	۴	۲۲
۱۸	مطالعه آزاد	۱۴	۲۹	۱۱	۳۲	۱۱	۳۷	۶	۳۳
۱۹	گروه های دانش آموزی	۱۲	۲۵	۹	۲۶	۶	۲۰	۳	۱۶
۲۰	همکاری با مسئولان و مربی پرورشی	۶	۱۲	۴	۱۱	۲	۶	۵	۲۷
۲۱	سرگرمی های هنری	۵	۱۰	۱۳	۳۸	۳	۱۰	۸	۴۴
۲۲	بازی های بدون تحرک معمولی	۱۷	۳۶	۱۴	۴۱	۱۱	۳۷	۶	۳۳
۲۳	بازی های بدون تحرک غیر شرعی	۵	۱۰	۱	۳	۳	۱۰	۲	۱۱
۲۴	مباحثات درسی	۱۲	۲۵	۱۶	۴۷	۶	۲۰	۴	۲۲
۲۵	مباحثات علمی	۵	۱۰	۶	۱۷	۷	۲۳	۲	۱۱
۲۶	مباحثات سیاسی	۱۲	۲۵	۱۰	۲۹	۳	۱۰	۲	۱۱
۲۷	مباحثات فرهنگی	۱۱	۲۳	۱۰	۲۹	۳	۱۰	۳	۱۶
۲۸	مسائل کلاسی	۵	۱۰	۷	۲۰	۰	۰	۲	۱۱
۲۹	استفاده از اتاق فیلم	۴	۸	۳	۸	۰	۰	۳	۱۶
۳۰	مشاوره درسی، اخلاقی، خانوادگی	۵	۱۰	۹	۲۶	۲	۶	۳	۱۶
۳۱	اعمال عبادی	۱۱	۲۳	۱۰	۲۹	۴	۱۳	۶	۳۳

همان طور که از جدول شماره (۱۸) دیده می شود:

بالاترین گزینه، بین پسران تهرانی ورزش در دبیرستان ۴۴ درصد و درس خواندن ۴۲ درصد می باشند.

بالاترین گزینه، بین دختران تهرانی کمک به والدین ۷۰ درصد و درس خواندن ۵۵ درصد و سرگرمی با دوستان ۵۰ درصد می باشند.

بالاترین گزینه، بین پسران اصفهانی درس خواندن ۷۳ درصد و کمک به والدین ۶۳ درصد و سرگرمی با دوستان ۵۶ درصد می باشند.

بالاترین گزینه، بین دختران اصفهانی درس خواندن ۶۷ درصد و کمک به والدین ۵۵ درصد و استفاده از کتابخانه ۴۴ درصد و سرگرمی های هنری ۴۴ درصد می باشند

همچنین کمترین گزینه بین پسران تهرانی استفاده از اتاق فیلم ۸ درصد و مشاوره درسی و مسائل کلاسی و مباحثات علمی و بازی های غیر شرعی هر یک ۱۰ درصد می باشند

کمترین گزینه بین دختران تهرانی بازی های غیر شرعی ۳ درصد و کارگاه ۵ درصد و استفاده از اتاق فیلم و آزمایشگاه و ورزش در خیابان هر یک ۸ درصد می باشند.

کمترین گزینه بین پسران اصفهانی استفاده از آزمایشگاه، مسائل کلاسی و استفاده از اتاق فیلم است که هیچ رأیی نداشته اند.

کمترین گزینه بین دختران اصفهانی سینما، بازی های غیر شرعی، مباحثات علمی، مباحثات سیاسی و مسائل کلاسی هر یک ۱۱ درصد می باشند

در کل درس خواندن با ۵۷ درصد اولین نقش استفاده از آزمایشگاه و اتاق فیلم با ۷ درصد کمترین نقش را در پرکردن اوقات فراغت داشته اند.

۲- بهترین کارها برای گذراندن اوقات فراغت از نظر دانش آموزان

جدول شماره ۱۹- تمایلات دانش آموزان برای گذراندن اوقات فراغتشان

دختران تهرانی						پسران تهرانی						
تعداد	گزینه	تعداد	گزینه	تعداد	گزینه	تعداد	گزینه	تعداد	گزینه	تعداد	گزینه	ردیف اولویت
۴	مطالعه آزاد	۵	ورزش	۷	درس خواندن	۴	اردو	۵	ورزش	۸	مطالعه	اول
—	—	۲	درس، سینما، کتابخانه، کلاس کمک والدین، مطالعه	۴	ورزش	۳	مطالعه	۴	کار هنری	۷	ورزش	دوم
۲	پارک، درس تفریح	۳	ورزش در دبیرستان	۵	کتابخانه	—	—	۲	تفریح، ورزش فیلم، آزمایشگاه	۶	مسافرت	سوم
—	—	۲	مطالعه، ورزش مباحثه درسی	۴	کمک به والدین	۲	مطالعه آزاد سرگرمی بادوستان	۳	تفریح	۶	پارک	چهارم
—	—	—	—	۲	تفریح، ورزش کمک به والدین	—	—	۲	کتابخانه و سرگرمی بادوستان	۴	کمک به والدین	پنجم
دختران اصفهانی						پسران اصفهانی						
—	—	۲	درس، مطالعه مباحثه علمی	۳	فعالیت های هنری	۲	کتابخوان تفریح	۳	ورزش	۹	درس خواندن	اول
—	—	۲	درس تفریح بادوستان	۳	فعالیت های فرهنگی	۳	مطالعه	۴	ورزش	۵	درس خواندن تفریح در خیابان	دوم
—	—	۲	درس مطالعه آزاد	۴	فعالیت های هنری	۳	تلویزیون	۴	تفریح	۵	ورزش	سوم
—	—	—	—	۲	فعالیت های هنری	—	—	۲	عبادت	۴	تفریح	چهارم
—	—	—	—	۲	ورزش	—	—	—	—	—	—	پنجم

از جمع بندی پاسخ های دانش آموزان بهترین کارهایی که دانش آموزان برای گذراندن اوقات فراغت خود می توانند انجام دهند در جدول شماره ۲۰ خلاصه گردیده است:

جدول شماره ۲۰- بهترین کارهایی که به ترتیب اهمیت دانش آموزان
برای گذراندن اوقات خود پیشنهاد کرده‌اند (جدول رغبت‌ها)

دختران تهرانی			پسران تهرانی		
درصد	تعداد	گزینه	درصد	تعداد	گزینه
۶۷	۲۰	۱- مطالعه و کتابخانه	۶۰	۲۵	۱- ورزش
۴۳	۱۳	۲- ورزش	۵۲	۲۴	۲- مطالعه و کتابخانه
۳۳	۱۰	۳- تفریح	۳۱	۱۳	۳- درس خواندن
۳۰	۹	۴- کمک به والدین و سرگرمی هنری	۲۹	۱۲	۴- کمک به والدین
۲۳	۷	۵- درس خواندن و اعمال عبادی	۲۱	۹	۵- شرکت در کلاس‌های دیگر و اعمال عبادی
دختران اصفهانی			پسران اصفهانی		
۶۷	۱۲	۱- فعالیت‌های هنری	۵۳	۱۶	۱- درس خواندن
۵۰	۹	۲- مطالعه و کتابخوانی	۵۰	۱۵	۲- تفریح
۳۳	۶	۳- درس خواندن	۴۳	۱۳	۳- ورزش
			۲۳	۷	۴- مطالعه و کتابخوانی
			۱۷	۵	۵- کلاس‌های آموزشی دیگر

۳- رضایت از نحوه گذراندن اوقات فراغت

جدول شماره ۲۱- میزان رضایت دانش آموزان تهرانی و اصفهانی از نحوه گذراندن اوقات فراغتشان

اصفهان					تهران				
درصد	خیر	درصد	بلی	جنسیت	درصد	خیر	درصد	بلی	جنسیت
۳۷	۱۱	۶۳	۱۹	پسر	۴۹	۲۳	۵۱	۲۴	پسر
۲۲	۴	۷۸	۱۴	دختر	۵۰	۱۷	۴۱	۱۴	دختر

براساس اطلاعات جدول فوق

- ۵۱ درصد دانش آموزان پسر و ۱۴ درصد دانش آموزان دختر تهرانی از نحوه گذراندن اوقات فراغت خود ابراز رضایت کرده‌اند. ۹ درصد دختران اظهار نظر نکرده‌اند.

- ۶۳ درصد دانش آموزان پسر و ۷۸ درصد دانش آموزان دختر اصفهانی از نحوه گذراندن اوقات فراغت خود اظهار رضایت کرده‌اند.

۴- اطلاع والدین از برنامه درسی فرزندان خود

جدول شماره ۲۲- میزان آگاهی والدین از برنامه درسی و اوقات فراغت فرزندان خود در شهرهای تهران و اصفهان

اصفهان						تهران							
بی اطلاع		تقریباً مطلع		کاملاً مطلع		بی اطلاع		تقریباً مطلع		کاملاً مطلع		جنسیت	
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد		
۱۰	۳	۳۳	۱۰	۵۷	۱۷	پسر	۴	۲	۴۴	۲۱	۵۰	۲۴	پسر
۰	۰	۱۱	۲	۸۹	۱۶	دختر	۰	۰	۳۵	۱۲	۶۵	۲۲	دختر

همان گونه که مشاهده می شود طبق اظهار نظر دانش آموزان:

- ۵۰ درصد والدین پسران تهرانی کاملاً از برنامه درسی فرزندانشان مطلع هستند و حدود ۴۴ درصد آنها تقریباً اطلاع دارند و فقط ۴ درصد آنها از برنامه درسی فرزندانشان بی خبرند.
 - ۶۵ درصد از والدین دختران تهرانی از برنامه درسی فرزندانشان کاملاً آگاهی دارند و ۳۵ درصد باقی مانده تقریباً مطلع هستند و هیچ کس بی اطلاع نیست.
 - در اصفهان ۵۷ درصد والدین پسران از برنامه درسی فرزندانشان کاملاً آگاه و حدود ۳۳ درصد تقریباً آگاه و ۱۰ درصد بی اطلاع می باشند.
 - ۸۹ درصد والدین دختران همین شهر از برنامه درسی فرزندانشان کاملاً مطلع و فقط ۱۱ درصد تقریباً اطلاع دارند و هیچ کس بی اطلاع نیست.
- به این ترتیب معلوم می شود در هر دو شهرستان والدین نسبت به اوقات فراغت دخترانشان بی خبر نیستند و در مورد پسرانشان نیز تنها عده قلیلی بی اطلاع هستند.

۵- آیا والدین برنامه ای برای اوقات فراغت داشته اند؟

جدول شماره ۲۳- برنامه ریزی والدین برای اوقات فراغت فرزندانشان در شهرهای تهران و اصفهان

اصفهان					تهران				
خبر		بلی		جنس	خبر		بلی		جنس
درصد	تعداد	درصد	تعداد		درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۳۳	۱۰	۶۷	۲۰	پسر	۴۶	۲۲	۵۲	۲۵	پسر
۲۸	۵	۷۲	۱۳	دختر	۶۴	۲۰	۳۵	۱۱	دختر

بر اساس جدول بالا

- ۵۲ درصد والدین پسران تهرانی و فقط ۳۵ درصد والدین دختران تهرانی برای اوقات فراغت فرزندانشان برنامه داشته اند.
- ولی در اصفهان ۶۷ درصد والدین پسران و ۷۲ درصد والدین دختران برای این اوقات فراغت برنامه ریزی کرده اند.

۶- آیا برنامه پیشنهادی والدین مفید و قابل اجرا بوده است؟

جدول شماره ۲۴- قابلیت اجرا و مفید بودن برنامه پیشنهادی والدین برای

برکردن اوقات فراغت فرزندانشان در شهرهای تهران و اصفهان

اصفهان					تهران				
خبر		بلی		جنس	خبر		بلی		جنس
درصد	تعداد	درصد	تعداد		درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲۰	۴	۸۰	۱۶	پسر	۲۰	۵	۸۰	۲۰	پسر
۱۶	۲	۸۴	۱۱	دختر	۰	۰	۱۰۰	۱۱	دختر

- در جدول شماره ۲۴ آمار کسانی محاسبه شده است که والدین آنها برنامه‌ای برای گذراندن اوقات فراغت به آنان پیشنهاد کرده‌اند.

- ۸۰ درصد پسران تهرانی و اصفهانی پاسخگو که خانواده‌شان برنامه‌ای برای اوقات فراغت پیش‌بینی کرده بودند، آن برنامه را مفید و قابل اجرا دانسته‌اند و فقط ۲۰ درصد این گونه دانش‌آموزان برنامه پیشنهادی را مفید و قابل اجرا ندانسته‌اند.

- ۱۰۰ درصد دختران تهرانی و ۸۴ درصد دختران اصفهانی پاسخگو برنامه والدین خود را مفید و عمیق دانسته‌اند.

۷- آیا مسئولان دبیرستان برنامه‌ای برای اوقات فراغت پیشنهاد کرده‌اند؟

جدول شماره ۲۵- تعداد و درصد مسئولانی که برنامه‌ای برای اوقات فراغت دانش‌آموزان دختر و پسر در شهرهای تهران و اصفهان پیشنهاد داده‌اند

اصفهان					تهران				
خیر		بلی		جنس	خیر		بلی		جنس
درصد	تعداد	درصد	تعداد		درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۷۳	۲۲	۲۷	۸	پسر	۶۶	۳۱	۳۴	۱۶	پسر
۶۷	۱۲	۳۳	۶	دختر	۸۶	۲۹	۱۴	۵	دختر

- فقط ۳۴ درصد پسران و ۱۴ درصد دختران پاسخگو در تهران برای اوقات فراغت‌شان از مسئولان مدرسه پیشنهادی گرفته‌اند.

- همچنین در اصفهان ۲۷ درصد پسران و ۳۳ درصد دختران پاسخگو چنین بوده‌اند.

۸- آیا برنامه پیشنهادی مسئولان دبیرستان مفید و قابل قبول بوده است؟

جدول شماره ۲۶- برنامه‌ریزی والدین برای اوقات فراغت فرزندانشان در شهرهای تهران و اصفهان

اصفهان					تهران				
خیر		بلی		جنس	خیر		بلی		جنس
درصد	تعداد	درصد	تعداد		درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۶۲/۵	۵	۳۷/۵	۳	پسر	۳۲	۵	۶۸	۱۱	پسر
۰	۰	۱۰۰	۶	دختر	۰	۰	۱۰۰	۵	دختر

- از نظر تمام دختران تهرانی و اصفهانی‌ای که مسئولانشان برای اوقات فراغت برنامه پیشنهاد داده‌اند، آن برنامه‌ها مفید و قابل قبول بوده است.

- ۶۸ درصد پسران تهرانی و ۳۷/۵ درصد پسران اصفهانی برنامه‌های پیشنهادی دبیرستان برای گذراندن اوقات فراغت را مفید و قابل قبول دانسته‌اند.

جدول شماره ۲۷- میزان رضایت پاسخگویان از گذراندن اوقات فراغت نسبت به دریافت برنامه عملی از والدین و مسئولان دبیرستان

شهر	جنس	درصد رضایت از گذراندن اوقات فراغت در بین دانش آموزانی که برنامه عملی از والدین خود گرفته اند	درصد رضایت از گذراندن اوقات فراغت در بین دانش آموزانی که برنامه عملی از دبیرستان خود گرفته اند
تهران	پسر	۷۰	۹۲
	دختر	۱۰۰	۷۱
اصفهان	پسر	۶۹	۱۰۰
	دختر	۹۱	۱۰۰

- براساس جدول فوق در تهران، ۷۰ درصد دانش آموزان پسری که از والدین خود برای گذراندن اوقات فراغشان برنامه مفید و عملی دریافت کرده اند، از نحوه گذراندن این اوقات راضی بوده اند و این نسبت در بین دختران تهرانی ۱۰۰ درصد است.

- در اصفهان ۶۹ درصد این گونه دانش آموزان پسر و ۹۱ درصد دانش آموزان دختر از نحوه گذراندن اوقات فراغت خود اظهار رضایت کرده اند.

- ۹۲ درصد دانش آموزان پسر تهرانی و ۷۱ درصد دختران این شهر که از مسئولان دبیرستان خود برای گذراندن اوقات فراغشان برنامه مفید و عملی دریافت کرده اند از نحوه گذراندن این اوقات فراغت راضی بوده اند.

- ولی در اصفهان ۱۰۰ درصد این گونه دختران و پسران از نحوه گذراندن اوقات فراغت خود اظهار رضایت کرده اند.

۹- مشکلات به وجود آمده در حین گذراندن اوقات فراغت

جدول شماره ۲۸- آمار مشکلات به وجود آمده در حین گذراندن اوقات فراغت برای دانش آموزان دختر و پسر پاسخگو در تهران و اصفهان

نوع مشکل	تهران				اصفهان			
	پسر	دختر	درصد	پسر	دختر	درصد	دختر	درصد
۱- اختطار مسئولان دبیرستان	۲۰	۴۲	۱۲	۳۵	۴	۱۳	۷	۳۹
۲- دعوا و درگیری با دوستان	۱۴	۲۹	۴	۱۱	۳	۱۰	۰	۰
۳- اعمال خلاف اخلاق در خارج از دبیرستان	۱۰	۲۱	۹	۲۶	۶	۲۰	۴	۲۲
۴- مزاحمت افراد لایابالی	۵	۱۰	۱۰	۲۹	۴	۱۳	۲	۱۱
۵- استعمال سیگار	۸	۱۷	۰	۰	۲	۶	۳	۱۶
۶- افت تحصیلی	۱۲	۲۵	۱۴	۴۱	۱۴	۴۷	۳	۱۶
۷- افسردگی و کسلی	۱۵	۳۱	۱۲	۳۵	۱۱	۳۷	۷	۳۹
۸- تذکر و اختطار مأمورین نیروی انتظامی	۶	۱۲	۵	۱۴	۳	۱۰	۱	۵/۵
۹- تصادف و حوادث	۴	۸	۷	۲۰	۵	۱۶	۰	۰
۱۰- گم شدن یا سرقت وسایل شخصی	۳	۶	۶	۱۷	۷	۲۳	۰	۰
۱۱- انجام گناه نظیر غیبت، مردم آزاری و ...	۱۱	۲۳	۹	۲۶	۱۳	۴۴	۳	۱۶

بر اساس نتایج جدول شماره ۲۸:

مشکلاتی که برای دانش آموزان پسر تهرانی از نظر کثرت بیش از دیگر مشکلات پیش آمده عبارت است از: اخطار مسئولان دبیرستان با ۴۲ درصد، افسردگی و کسلی با ۳۱ درصد و دعوا و درگیری با دوستان با ۲۹ درصد.

مشکلاتی که در رتبه دوم از جهت تعدد برای این دانش آموزان پیش آمده عبارت است از: افت تحصیلی با ۲۵ درصد، انجام گناه با ۲۳ درصد اعمال خلاف اخلاق در خارج دبیرستان با ۲۱ درصد و استعمال سیگار با ۱۷ درصد.

اما اولین مشکل از جهت کثرت برای دختران تهرانی پاسخگو عبارت است از: افت تحصیلی، ۴۱ درصد، اخطار مسئولان دبیرستان و افسردگی و کسلی با ۳۵ درصد، مزاحمت افراد لاابالی ۲۶ درصد اعمال خلاف اخلاق و انجام دادن گناه با ۲۶ درصد. مشکلات رده دوم عبارتند از: تصادفات و حوادث با ۲۰ درصد، گم شدن یا سرقت وسایل شخصی با ۱۷ درصد.

اما برای دانش آموزان اصفهانی پاسخگو:

سری اول مشکلات پسران عبارت است از:

افت تحصیلی با ۴۷ درصد، انجام دادن گناه با ۴۴ درصد، افسردگی و کسلی با ۳۷ درصد.

مشکلات رتبه دوم برای پسران عبارت است از:

گم شدن یا سرقت وسایل شخصی با ۲۳ درصد و اعمال خلاف اخلاق با ۲۰ درصد و تصادفات و حوادث با ۱۶ درصد.

مشکلات نوع اول برای دختران اصفهانی عبارت است از:

اخطار مسئولان دبیرستان و افسردگی و کسلی با ۳۹ درصد، اعمال خلاف اخلاق با ۲۲ درصد.

مشکلات نوع دوم برای دختران اصفهانی عبارت است از:

استعمال سیگار، افت تحصیلی و انجام گناه با ۱۶ درصد.

۱۰- حضور دانش آموزان در مراسم صبحگاهی

به منظور بررسی تأثیر اوقات فراغت و برنامه درسی نظام جدید بر میزان حضور دانش آموزان در مراسم صبحگاهی، تعداد روزهایی که یک دانش آموز در طول هفته در مراسم صبحگاهی شرکت می‌کند، پرسیده شد و پاسخ دانش آموزان بدین شرح است:

جدول شماره ۲۹- میانگین روزهای شرکت دانش آموزان دختر و پسر تهرانی و اصفهانی در مراسم صبحگاهی

موضوع	تهران		اصفهان	
	پسر	دختر	پسر	دختر
حضور در مراسم صبحگاهی	۱۴۶ روز	۲۴ روز	۷۹ روز	۶۷ روز
تعداد دانش آموزان	۴۰ نفر	۳۴ نفر	۲۷ نفر	۱۷ نفر
میانگین	۳/۶	۰/۷	۲/۹	۳/۹

- دانش آموزان یک دبیرستان دخترانه در تهران اظهار داشته اند که مراسم صبحگاهی ندارند.
- به طور متوسط دانش آموزان پسر تهرانی در طول هفته ۳/۶ روز در مراسم صبحگاهی شرکت می کنند.
- براساس نتایج این جدول دختران تهرانی در طول هفته ۱/۴ روز در مراسم صبحگاهی شرکت می کنند.
- دانش آموزان پسر اصفهانی در طول هفته ۲/۹ روز در مراسم صبحگاهی حضور دارند.
- در حالی که دختران اصفهانی در طول هفته ۳/۹ روز و بیشتر از بقیه گروه ها در این مراسم حضور دارند.

۱۱- استفاده های اوقات فراغت

جدول شماره ۳۰- فواید اوقات فراغت از نظر دانش آموزان دختر و پسر تهرانی و اصفهانی

فایده		تهران				اصفهان			
		پسر		دختر		پسر		دختر	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	کمک به خانواده	۱۲	۲۶	۱۳	۴۳	۸	۳۳	۴۴	۸
۲	رفع مشکلات روحی و عاطفی	۹	۲۰	۸	۲۷	۳	۲۶	۱۶	۳
۳	تقویت بنیه درسی	۱۱	۲۴	۷	۲۳	۲	۲۶	۱۱	۲
۴	انجام تکالیف درسی	۱۴	۳۰	۶	۲۰	۲	۱۶	۱۱	۲
۵	افزایش اطلاعات علمی و عمومی	۶	۱۳	۷	۲۳	۷	۲۶	۳۹	۷
۶	افزایش اطلاعات و روحیه مذهبی	۱۱	۲۴	۸	۲۷	۶	۲۰	۳۳	۶
۷	شرکت در فعالیت های گروهی	۸	۱۷	۴	۱۳	۷	۱۰	۳۹	۷
۸	استفاده بهتر از کلاس بعدی	۵	۱۱	۴	۱۳	۲	۱۰	۱۱	۲
۹	تفریحات سالم	۱۴	۳۰	۹	۳۰	۷	۳۷	۳۹	۷
۱۰	آشنایی با مسائل و واقعیت های اجتماعی	۷	۱۵	۲	۷	۲	۱۶	۱۱	۲
۱۱	به دست آوردن مهارت های ورزشی	۲۱	۴۶	۴	۱۳	۰	۴۴	۰	۰
۱۲	معاشرت و استفاده از دوستان خوب	۱۵	۳۲	۱۶	۵۳	۴	۳۳	۲۲	۴

- تعداد پاسخ دهندگان به این سؤال در تهران ۴۶ پسر و ۳۰ دختر و در اصفهان ۳۰ پسر و ۱۸ دختر می باشد.
- بر اساس مندرجات جدول شماره ۳۰، این اوقات فراغت باعث شده است تا:
- ۲۶ درصد پسران تهرانی و ۴۳ درصد دختران پاسخگو در این شهرستان برخی از کارهای خانواده را به عهده بگیرند.

- ۲۰ درصد پسران تهرانی و ۲۷ درصد دختران این شهرستان از این اوقات برای رفع مشکلات روحی و عاطفی خود استفاده کنند.

- ۲۴ درصد پسران تهرانی و ۲۳ درصد دختران این شهرستان در این اوقات به تقویت بنیه درسی خود بپردازند.

- ۳۰ درصد پسران تهرانی و ۲۰ درصد دختران این شهرستان از این اوقات برای انجام تکالیف درسی خود استفاده می‌کنند.

- برای ۱۳ درصد پسران تهرانی و ۲۳ درصد دختران این شهرستان اطلاعات علمی و عمومی آنها افزایش یابد.

- برای ۲۴ درصد پسران تهرانی و ۲۷ درصد دختران این شهرستان اطلاعات و روحیه مذهبی آنها افزایش یابد.

- ۱۷ درصد پسران تهرانی و ۱۳ درصد دختران این شهرستان به شرکت در فعالیت‌های گروهی بپردازند

- ۱۱ درصد پسران تهرانی و ۱۳ درصد دختران این شهرستان از کلاس بعدی بهتر استفاده کنند.

- ۳۰ درصد پسران تهرانی و ۳۰ درصد دختران این شهرستان به تفریحات سالم بپردازند. (با چه تعریفی)

- ۱۵ درصد پسران تهرانی و ۷ درصد دختران این شهرستان با مسائل و واقعیت‌های اجتماعی آشنا شوند.

- ۴۶ درصد پسران تهرانی و ۱۳ درصد دختران این شهرستان مهارت‌هایی ورزشی به دست آورند.

- ۳۲ درصد پسران تهرانی و ۵۳ درصد دختران این شهرستان با دوستان خوب خود معاشرت و از آنها استفاده می‌برند.

- بیشترین استفاده‌ای که این اوقات فراغت برای دانش‌آموزان پسر تهرانی پاسخگو دارد به ترتیب عبارتند از:

۱- کسب مهارت‌های ورزشی، ۲- معاشرت با دوستان خوب ۳- انجام تکالیف درسی و تفریحات سالم
- و مواردی که کمترین استفاده را برای آنها داشته است عبارتند از:

۱- شرکت در فعالیت‌های گروهی ۲- آشنایی با مسائل و واقعیت‌های اجتماعی ۳- افزایش اطلاعات علمی و عمومی ۴- استفاده بهتر از کلاس بعدی

- اما مواردی که بیشترین استفاده را برای دختران تهرانی پاسخگو داشته است به ترتیب عبارتند از:

۱- معاشرت با دوستان خوب ۲- کمک به خانواده ۳- پرداختن به تفریحات سالم
- و مواردی که کمترین فایده را برای دختران تهرانی داشته عبارتند از:

۱- شرکت در فعالیت‌های گروهی، استفاده بهتر از کلاس بعدی، کسب مهارت‌های ورزشی ۲- آشنایی با مسائل و واقعیت‌های اجتماعی

اما نتایج جدول فوق در مورد دانش‌آموزان اصفهانی پاسخگو عبارت است از:

- ۳۳ درصد دانش‌آموزان پسر اصفهانی و ۴۴ درصد دانش‌آموزان دختر اصفهانی در این اوقات به کمک خانواده‌های خود می‌پردازند.

- ۲۶- درصد دانش‌آموزان پسر اصفهانی و ۱۶ درصد دانش‌آموزان دختر اصفهانی از این اوقات برای رفع مشکلات روحی و عاطفی خود استفاده می‌کنند.
- ۲۶- درصد دانش‌آموزان پسر اصفهانی و ۱۱ درصد دانش‌آموزان دختر اصفهانی در این اوقات به تقویت بنیه درسی خود می‌پردازند.
- ۱۶- درصد دانش‌آموزان پسر اصفهانی و ۱۱ درصد دانش‌آموزان دختر اصفهانی در این اوقات تکالیف درسی خود را انجام می‌دهند.
- ۲۶- درصد دانش‌آموزان پسر اصفهانی و ۳۹ درصد دانش‌آموزان دختر از این اوقات برای افزایش اطلاعات علمی و عمومی خود استفاده می‌کنند.
- ۲۰- درصد دانش‌آموزان پسر اصفهانی و ۳۳ درصد دانش‌آموزان دختر از این اوقات برای افزایش اطلاعات علمی و روحیه مذهبی خود استفاده می‌کنند.
- ۱۰- درصد دانش‌آموزان پسر اصفهانی و ۳۹ درصد دانش‌آموزان دختر اصفهانی به شرکت در فعالیت‌های گروهی می‌پردازند.
- ۱۰- درصد دانش‌آموزان پسر اصفهانی و ۱۱ درصد دانش‌آموزان دختر اصفهانی از کلاس بعدی استفاده بهتری می‌برند.
- ۳۷- درصد دانش‌آموزان پسر اصفهانی و ۳۹ درصد دانش‌آموزان دختر اصفهانی در این ساعات به تفریحات سالم می‌پردازند.
- ۱۶- درصد دانش‌آموزان پسر اصفهانی و ۱۱ درصد دانش‌آموزان دختر اصفهانی در این ساعات با مسائل و واقعیت‌های اجتماعی آشنا می‌شوند.
- ۴۴- فقط درصد دانش‌آموزان پسر اصفهانی از این اوقات برای کسب مهارت‌های ورزشی استفاده می‌کنند.
- ۳۳- درصد دانش‌آموزان پسر اصفهانی و ۲۲ درصد دانش‌آموزان دختران اصفهانی این اوقات را به معاشرت با دوستان خوب خود می‌گذرانند.
- مواردی که بیشترین استفاده را در بین پسران اصفهان داشته است عبارتند از:
- ۱- کسب مهارت‌های ورزشی ۲- تفریحات سالم ۳- معاشرت با دوستان خوب و کمک به خانواده
- مواردی که کمترین استفاده را در بین آنها داشته است عبارتند از:
- ۱- انجام تکالیف درسی، آشنایی با واقعیت‌های اجتماعی ۲- شرکت در فعالیت‌های گروهی و استفاده بهتر از کلاس بعدی
- اما مواردی که بیشترین استفاده را در بین دختران اصفهانی داشته است عبارتند از:
- ۱- کمک به خانواده ۲- افزایش اطلاعات علمی و عمومی، شرکت در فعالیت‌های گروهی، تفریحات سالم ۳- افزایش اطلاعات و روحیه مذهبی
- مواردی که کمترین استفاده را در بین آنها داشته است عبارتند از:
- ۱- رفع مشکلات روحی و عاطفی ۲- تقویت بنیه درسی، انجام تکالیف درسی، استفاده بهتر از کلاس بعدی، آشنایی با مسائل اجتماعی ۳- کسب مهارت‌های ورزشی با ۵ درصد.

۱۲- شرکت دانش آموزان در فعالیت های پرورشی دبیرستان

جدول شماره ۳۱- میزان شرکت دانش دختر و پسر اصفهانی و تهرانی در فعالیت های پرورشی دبیرستان

فعالیت پرورشی		تهران				اصفهان			
		پسر		دختر		پسر		دختر	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	اجرای مراسم صبحگاهی	۵	۱۹	۶	۳۲	۵	۳۸	۳	۲۷
۲	قرائت قرآن و دعا	۶	۲۳	۳	۱۶	۱	۸	۱	۹
۳	گروه سرود و تئاتر	۲	۷	۸	۴۲	۲	۱۵	۵	۴۵
۴	مسابقات دهگانه	۲	۷	۴	۲۱	۰	۰	۳	۲۷
۵	انجمن اسلامی	۶	۲۳	۱	۵	۷	۵۴	۰	۰
۶	بسیج دانش آموزی	۱۴	۵۴	۸	۴۲	۳	۲۳	۲	۱۸
۷	سازمان جوانان هلال احمر	۱	۴	۱	۵	۲	۱۵	۴	۳۶
۸	انتظامات	۱	۴	۳	۱۶	۱	۸	۱	۹
۹	اردوها	۶	۲۳	۷	۳۷	۳	۲۳	۱	۹
۱۰	هیچکدام	۲۱	۴۴	۱۵	۴۴	۱۷	۵۷	۷	۳۹

۱۳- میزان مفید یا نامطلوب بودن اوقات فراغت

جدول شماره ۳۲- توزیع نحوه گذراندن اوقات فراغت برای دانش آموزان در تهران و اصفهان

گزینه	تهران				اصفهان			
	پسر		دختر		پسر		دختر	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
مفید	۱۴	۳۲	۸	۳۳	۱۶	۵۵	۸	۴۵
نامطلوب	۲۱	۴۹	۱۰	۴۲	۸	۲۸	۶	۳۳
حدوسط	۸	۱۹	۶	۲۵	۵	۱۷	۴	۲۲

- براساس مندرجات جدول فوق، ۳۲ درصد دانش آموزان پسر تهرانی وجود این اوقات فراغت را مفید و ۴۹ درصد آن را نامطلوب می دانند.

- ۳۴ درصد دختران تهرانی وجود این اوقات فراغت را مفید و ۴۲ درصد آن را نامطلوب می دانند.

- اما ۵۵ درصد دانش آموزان پسر اصفهانی وجود این اوقات فراغت را مفید و ۲۸ درصد آن را نامطلوب می شمارند.

- ۴۵ درصد دختران اصفهانی وجود این اوقات فراغت را مفید و ۳۳ درصد آن را نامطلوب می شمارند.

نتایج نظرسنجی کارشناسان

۴-۲:

برای تکمیل نظریات مدیران و مربیان پرورشی و دانش آموزان در مورد اوقات فراغت بین ساعات درسی و

آگاهی از مشکلات و کمبودهای آموزش و پرورش در این زمینه و در سطح گسترده تری از دبیرستان، با ۳ تن از کارشناسان آموزش و پرورش نیز گفتگوهایی انجام شد که حاصل آن به شرح ذیل است:

الف - مشکلات

۱- اوقات فراغت تالی فاسد دارد چون امکانات نداریم. حضور دانش آموزان در این اوقات در دبیرستان باعث فلج شدن بقیه کلاس ها می شود و خارج کردن بچه ها از دبیرستان مشکلات عدیده دیگری را به دنبال دارد.

۲- در متن برنامه نظام جدید آموزش متوسطه، فقط به طراحی آموزشی پرداخته شده و توجهی به مسائل پرورشی نشده است. به همین دلیل مشکلات تربیتی در نظام جدید بیشتر شده و به علت کمبود امکانات مربیان پرورشی نمی توانند دانش آموزان را سرویس دهی نمایند.

۳- با وجود آن که مشاوره تربیتی در صدر شرح وظایف مشاوران نظام جدید قرار دارد، ولی عملاً کار مشاوران به مشاوره تحصیلی اختصاص یافته است و از نظر کیفی، کادر مشاوران نظام جدید، یک کادر ضعیف است و متناسب با اهداف پیش بینی شده، نیست.

به علاوه نسبت مشاوران با تعداد دانش آموزان تناسبی ندارد به گونه ای که مدارس ۲۰۰ نفره مشاور ندارند و تقریباً برای هر ۳۵۰ دانش آموز یک نفر مشاور وجود دارد که در چنین حالتی، مشاوره فردی، عملی نیست. افزون بر این، کار مربیان پرورشی، شروع و پایان مشخصی ندارد و مدیران دبیرستان ها هم در برابر سیل مشکلات و مسائل اجرایی نظام جدید، منفعل شده اند.

ب - راه حل و پیشنهاد

۱- برای حذف اوقات فراغت بین ساعات درسی و تنظیم برنامه یکپارچه بهتر است یک روز یا چند نیمروز دانش آموزان تعطیل شوند و به دبیرستان نیایند.

۲- احداث محلی به نام کانون - مدرسه در جوار هر دبیرستان که در ساعات فراغت دانش آموزان به آنجا بروند و با استفاده از امکاناتی نظیر کتابخانه، اتاق فیلم، آسمان نما، زمین ورزشی، کلاس های هنری و ... اوقات فراغت خود را بگذرانند و در بقیه ساعات روز که مدرسه تعطیل است در اختیار عموم مردم باشد.

۳- فعال شدن کتابخانه ها با اختصاص یک کتابدار و احداث قرائت خانه

۴- اضافه نمودن حداقل واحد تربیتی (به اندازه نیم سال تحصیلی) به مجموع واحدهای درسی دانش آموزان نظام جدید متوسطه، به صورت عملی و با در نظر گرفتن نمره و درج در کارنامه. بدین صورت که کلیه فعالیت های پرورشی داخل و خارج مدرسه به عنوان واحد درسی تربیتی تعریف و به دانش آموزان جهت انتخاب واحد معرفی شود.

۵- آگاهی دادن به خانواده ها و آموزش آنها در مورد اوقات فراغت و نحوه گذراندن آنها.

۶- تشکیل کلاس مشاوره برای دانش آموزان با استفاده از مشاوران در ساعات فراغت.

این اقدام نه تنها مخارجی در بر ندارد، بلکه هم اوقات فراغت دانش آموزان را پر می کند و هم مشکلات تربیتی و تحصیلی آنها را بر طرف می نماید.

۷- تأکید در اجرای صحیح فصل پنجم از شرح وظایف ستادهای تربیتی در برنامه فعالیت های پرورشی در نظام جدید آموزش متوسطه مصوبه جلسه پنجاهم هیئت اجرایی که به شرح ذیل می باشد:

فصل پنجم: بررسی و برنامه‌ریزی برای اوقات فراغت دانش‌آموزان که در خلال ساعات درسی پدید می‌آید و نیز اوقات آموزشی دانش‌آموزان در خارج از مدرسه.

۱- بررسی میزان اوقات فراغت دانش‌آموزان در خلال ساعات درسی.

۲- بررسی و تهیه شرایط و امکانات لازم برای اشتغال یا انجام کار مفید در حین این اوقات (کتابخوانی، نمایش فیلم، کارگروهی و ...).

۳- دریافت گزارش از نحوه عملکرد دانش‌آموزانی که جهت آموزش‌های لازم به مراکز خارج از مدرسه رجوع می‌کنند و تصمیم‌گیری برای رفع مشکلات یا زمینه‌های انحراف را.

فصل سوم: تجزیه و تحلیل

۱- پراکندگی ساعات کلاسی و رفت و آمد دانش‌آموزان به دبیرستان‌های دیگر، باعث اختلال در نظم و انضباط دبیرستان‌های نظام جدید گردیده است.

بر اساس جدول شماره ۲، ۸۳ درصد مدیران به این نکته اذعان داشته‌اند.

در نظر مربیان؛ بر اساس جدول شماره ۱۳، اختطار مسئولان دبیرستان به دانش‌آموزان به علت بی‌انضباطی به عنوان اولین مشکل معرفی شده و ۶۷ درصد آراء را به خود اختصاص داده است.

در نظر دانش‌آموزان، بر اساس جدول شماره ۲۸، اختطار مسئولان دبیرستان به علت بی‌انضباطی دانش‌آموزان، اولین مشکل آنها معرفی شده است.

۲- پراکندگی ساعات درسی، باعث کم‌رنگ شدن فعالیت‌های پرورشی شده و امور تربیتی در پر کردن اوقات فراغت دانش‌آموزان نقش مؤثری نداشته است.

بر اساس جدول شماره ۳، ۸۳ درصد مدیران معتقدند که به خاطر پراکندگی ساعات حضور دانش‌آموزان فعالیت‌های پرورشی کم‌رنگ شده و امور تربیتی در زمینه پرکردن اوقات فراغت دانش‌آموزان دچار مشکلات عدیده‌ای شده است.

بر اساس جدول شماره ۷، اکثر مربیان قائلند که فعالیت‌های پرورشی از نظر کمی و کیفی در نظام جدید متوسطه کاهش داشته است و عده قلیلی به افزایش کمی و کیفی آن اذعان داشته‌اند.

بر اساس جدول شماره ۸، ۶۷ درصد مربیان میزان ارتباط دانش‌آموزان با مربیان پرورشی را نسبت به نظام قدیم کمتر و مابقی یکسان دانسته‌اند یعنی هیچ‌کدام زیادتر شدن این ارتباط را قبول نداشته‌اند.

بر اساس جدول شماره ۹، اکثر مربیان معتقدند که فرصت‌های مربیان پرورشی برای ارتباط داشتن با دانش‌آموزان در نظام جدید کمتر شده است.

همچنین بر اساس جدول شماره ۱۰، ۶۶ درصد نظرات مربیان در جهت ضعیف شدن و یا تعطیل شدن تشکل‌های دانش‌آموزی در نظام جدید می‌باشد.

۳- علل کم‌توجهی دانش‌آموزان به فعالیت‌های پرورشی به ترتیب عبارتند از:

عدم تثبیت فعالیت‌های پرورشی در نظام جدید، کمبود امکانات پرورشی، نامنظم بودن ورود و خروج دانش‌آموزان، رشد فزاینده تهاجم فرهنگی دشمن، کمبود مربیان پرورشی، بی‌توجهی و کم‌علاقگی خانواده‌ها نسبت به تربیت دینی فرزندانشان، استفاده فراوان دانش‌آموزان از فیلم‌های ویدئویی و ...

پراکندگی اوقات فراغت در طول هفته، حجم زیاد دروس.

نظر سنجی مربیان، نظریه فوق را تأیید می‌نماید (جدول شماره ۱۵) و در مصاحبه‌ای که با تعدادی از کارشناسان امور تربیتی به عمل آمد، دو عامل اولی، به عنوان اصلی‌ترین علل کم توجهی دانش‌آموزان به فعالیت‌های پرورشی مطرح شد.

۴- نظام جدید آموزش متوسطه برای اوقات فراغت دانش‌آموزان برنامه‌ریزی نکرده و همین امر علاوه بر اتلاف وقت دانش‌آموزان باعث فراهم آمدن زمینه‌های گرایش آنها به ارتباطات نادرست و انحراف اخلاقی گردیده است.

در نظر مدیران، بر اساس جدول شماره ۴، سه گزینه رفت و آمد به منزل، سرگرمی با دوستان و انتظار برای شروع کلاس بعدی که بیشترین آرا در گذران اوقات فراغت دانش‌آموزان را به خود اختصاص داده است، جزء موارد بارز اتلاف وقت محسوب می‌شود. در نظر مربیان بر اساس جدول شماره ۱۴، رفت و آمد به منزل و سرگرمی با دوستان و ورزش بیشترین موارد نحوه گذراندن اوقات فراغت را به خود اختصاص داده است.

تفریح در خیابان و یا به عبارت دیگر ولگردی و رفتن به منزل دوستان که از گزینه‌های رده دوم از نظر کثرت آرا هستند، از زمینه‌های خطرناک انحراف اخلاقی دانش‌آموزان به شمار می‌روند.

همچنین استفاده از کتابخانه دبیرستان مورد اشاره نیمی از مدیران بوده است ولی متأسفانه فرهنگ استفاده از کتابخانه در اوقات فراغت در مدارس، جایگاه لازم را پیدا نکرده است و به علاوه مشکل اصلی کتابخانه‌ها، نداشتن قرائت‌خانه، نداشتن کتابدار و نداشتن جاذبه‌های مختلف مطالعاتی نظیر روزنامه، مجلات و ... است.

استفاده از ویدئو و بازی‌های بدون تحرک غیرشرعی نظیر ورق بازی توسط دانش‌آموزان در اوقات فراغتشان حاکی از فراهم شدن فرصتی برای افزایش رواج این گونه اعمال خلاف در بین دانش‌آموزان است. از نظر مدیران، درس خواندن و مباحثات درسی و علمی از انتخاب‌های آخر دانش‌آموزان برای گذراندن اوقات فراغتشان می‌باشد و این امر نشان می‌دهد که این اوقات فراغت در عین حالی که ساعات درسی دانش‌آموزان کاهش یافته است کمکی به درس خواندن آنها نکرده است.

۵- مهمترین مشکلاتی که دانش‌آموزان در حین گذراندن اوقات فراغت با آن روبه‌رو شده‌اند عبارتند از: اعمال خلاف اخلاق در خارج از دبیرستان، اختطار مسئولان دبیرستان به علت بی‌انضباطی، افت تحصیلی، افسردگی و کسلی

از نظر مدیران، بر اساس جدول شماره ۵، رایج‌ترین مشکل بین دانش‌آموزان اعمال خلاف اخلاق و اختطار مسئولان دبیرستان و افت تحصیلی می‌باشد.

از نظر مربیان، بر اساس جدول شماره ۱۳، متداول‌ترین مشکل بین دانش‌آموزان در اوقات فراغت، اختطار مسئولان دبیرستان، اعمال خلاف اخلاق، دعوا و درگیری با دوستان، افت تحصیلی، افسردگی و کسلی و استعمال سیگار و تذکر نیروهای انتظامی می‌باشد.

از نظر خود دانش‌آموزان، بر اساس جدول شماره ۲۸، رایج‌ترین مشکلات آنها در حین گذران اوقات فراغت بدین شرح است:

الف - افسردگی و کسلی عمده‌ترین مشکلی است که بیش از $\frac{1}{3}$ دانش‌آموزان در هر چهار گروه به آن اشاره

کرده‌اند. این بیماری روانی که می‌تواند منشاء خطرات زیادی برای دانش‌آموزان باشد در بستر ساعات خالی رشد می‌کند.

ب- در مرتبه بعد، مشکل دانش‌آموزان افت تحصیلی و اختلال مسئولان دبیرستان می‌باشد که در مجموع هر دو ۱۴٪ آزار را به خود اختصاص داده است. با آنکه اوقات فراغت می‌توانست فرصت مناسبی برای مطالعه و مباحثه درسی و انجام تکالیف باشد ولی عدم وجود امکانات از جمله قرائت‌خانه در کتابخانه مدارس و عدم راهنمایی مناسب توسط مسئولان دبیرستان، اثر معکوسی بر روند پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان گذاشته است. گزینه اختلال مسئولان دبیرستان در تحلیل شماره یک بررسی شده است.

ج- مشکل بعدی دانش‌آموزان، انجام دادن گنا‌هانی نظیر غیبت، مردم‌آزاری و ... می‌باشد که نزدیک به نیمی از پسران اصفهانی و ۱۴٪ پسران تهرانی گرفتار آن هستند.

د- در مرتبه بعدی، مشکلی که بیش از ۲۰ درصد دانش‌آموزان هر چهار گروه به آن اشاره کرده‌اند اعمال خلاف اخلاق در خارج از دبیرستان می‌باشد.

۶- خانواده‌ها از برنامه درسی و اوقات فراغت فرزندانشان اطلاع کافی دارند و فقط درصد بسیار ناچیزی از یک گروه، اطلاع ندارند.

در نظر مدیران و مربیان، والدین از اوقات فراغت فرزندانشان در بین ساعات درسی اطلاع دارند. (بند ۸ فصل ۲-۲)

از نظر خود دانش‌آموزان، بر اساس جدول شماره ۲۲، والدین بیش از ۹۰ درصد هر چهار گروه دختر و پسر از برنامه اوقات فراغت فرزندان خود اطلاع کافی دارند.

۷- زمینه‌های اعتراض والدین نسبت به این اوقات فراغت عبارتند از:

تلف شدن اوقات دانش‌آموزان، رفاقت با دوستان ناباب، انحراف اخلاقی و بدآموزی دانش‌آموزان، نظر مدیران در پاسخ به پرسش شماره هفت پرسشنامه و نظر مربیان در این زمینه مؤید مطلب فوق است. وقت اضافه داشتن یا به عبارت دیگر اوقات فراغت باعث می‌شود، که دانش‌آموزان با افراد ناباب دوست شده و به اعمال خلاف اخلاق در خارج از دبیرستان دست بزنند و با گرایش به مسائل انحرافی، نهایتاً به افت تحصیلی آنها منجر شود.

۸- جنبه‌های مثبت اوقات فراغت دانش‌آموزان عبارتند از:

تقویت بنیه درسی، انجام تکالیف درسی، شرکت در فعالیت‌های گروهی، استفاده بهتر از کلاس بعدی، به دست آوردن مهارت‌های ورزشی، معاشرت با دوستان خوب، کمک به خانواده و تفریحات سالم. در نظر مدیران و بر اساس جدول شماره ۶، تقویت بنیه درسی و انجام تکالیف درسی در اولویت قرار دارند که باید در برنامه‌ریزی آموزشگاهها و خانواده‌ها برای پرکردن اوقات فراغت باید به این دو عامل توجه اساسی شود.

در نظر مربیان و بر اساس جدول شماره ۱۴، علاوه بر دو عامل فوق، شرکت در فعالیت‌های گروهی و استفاده بهتر از کلاس بعدی به عنوان مهمترین جنبه‌های مثبت ذکر شده است.

در نظر دانش‌آموزان و بر اساس جدول شماره ۳۰، هر گروه به چند جنبه مثبت بیشتر اشاره کرده است که عبارتند از:

پسران، به دست آوردن مهارت‌های ورزشی، معاشرت با دوستان خوب و تفریحات سالم

دختران، کمک به خانواده، معاشرت با دوستان خوب، تفریحات سالم و افزایش اطلاعات و روحیه مذهبی

علاقه دانش آموزان چه دختر و چه پسر به معاشرت با دوستان خوب، مبین نیاز روانی و شخصیتی آنها به گروه همسالان و تأثیر دوستان در اخلاق و رفتار فرد می باشد که از همین علاقه باید در جهت مطلوب استفاده کرد و به گونه ای دانش آموزان را به شرکت در فعالیت های گروهی نظیر کلوب های فرهنگی، هنری، انجمن اسلامی، بسیج دانش آموزی و ... ترغیب کرد.

۹- بر نامه مدیران و مربیان برای پر کردن اوقات فراغت دانش آموزان در دبیرستان عبارت است از: تشکیل کلاس تقویتی، تشکیل جلسات مختلف، برگزاری مسابقات ورزشی، تشکیل هیئت های مذهبی و استفاده از کتابخانه.

در نظر مدیران بهترین برنامه تشکیل کلاس های تقویتی و جلسات مختلف و مسابقات ورزشی می باشد که ظاهراً تشکیل کلاس تقویتی شایع ترین و شاید آسان ترین راه حل برای پر کردن اوقات فراغت و هم کاستن از مشکلات و نارسایی های تحصیلی می باشد.

در نظر مربیان مهمترین برنامه مسائل ورزشی، تشکیل هیئت های مذهبی و استفاده از کتابخانه می باشد که ضرورت دارد از عامل کتابخانه به نحو گسترده تری در گذراندن این اوقات فراغت استفاده شود.

۱۰- اهم پیشنهاد های مدیران و مربیان برای غنی ساختن این اوقات فراغت عبارت است از: ایجاد و افزایش امکانات مناسب آموزشی و پرورشی، به کارگیری مربیان مجرب و فعال این مطلب در نظر خواهی مدیران و مربیان با قاطعیت بیشتری نسبت به بقیه پیشنهادها مطرح شده است و تعداد بیشتری از مدیران و مربیان آن را مطرح کرده اند.

۱۱- تشکل ها و گروه های دانش آموزی به رغم حساسیت و اهمیت ویژه ای که در شکوفایی استعدادها و تثبیت ارزش ها در حکومت اسلامی دارند، در نظام جدید آموزش متوسطه، دچار رکود شده اند. در نظر مربیان، بر اساس جدول شماره ۱۰، ۶۱ درصد آرا در مورد وضعیت گروه های دانش آموزی مبنی بر ضعیف و تعطیل شدن آنها بوده است.

بر اساس نظر دانش آموزان در جدول شماره ۱۸، هر چهار گروه دختر و پسر به شرکت در گروه های دانش آموزی در اوقات فراغت کمتر از ۲۶ درصد رأی داده اند و بر اساس نتایج جدول شماره ۲۰ در هیچ یک از گروه ها جزء بهترین کارها برای گذراندن اوقات فراغت قرار نگرفته است.

۱۲- تحلیل نتایج جدول ۱۶ و ۲۰

گزینه های جدول ۱۶، آن چیزی است که بر اساس شرایط فعلی برای دانش آموزان مهیاست ولی در جدول شماره ۲۰ گزینه ها، آن مطالبی است که دانش آموزان خواستار آن هستند.

در مورد دانش آموزان تهرانی:

ورزش در دبیرستان به عنوان اولویت اول پسران تهرانی با اختصاص ۴۴ درصد آرا به خود در صدر جدول ۱۶ قرار گرفته است و جدول شماره ۲۰ نشان می دهد که ورزش در صدر علایق و خواسته های دانش آموزان با ۶۰ درصد آرا قرار دارد و روشن است که حدود $\frac{1}{3}$ این گونه دانش آموزان امکانات یا فرصت ورزش کردن را ندارند.

علی رغم آن که دختران تهرانی از ورزش به عنوان عاملی برای گذراندن اوقات فراغت خود استفاده

نکرده‌اند، علاقه آنها به ورزش برای گذراندن اوقات فراغتشان در رتبه دوم خواسته‌های آنها قرار دارد و حتی آن را مقدم بر تفریح و کمک به والدین و درس خواندن قرار داده‌اند.

درس خواندن دومین عامل در گذراندن اوقات فراغت دختران و پسران معرفی شده ولی در رتبه سوم خواسته‌های پسران و در رتبه پنجم خواسته‌های دختران قرار گرفته است که این امر یا به دلیل بی‌برنامه‌گی برای گذراندن اوقات فراغت است و یا به دلیل احساس فشار برای درس خواندن.

کمک به والدین در هر جدول و با یک فراوانی نسبی، در اولویت چهارم پسران قرار گرفته است. یعنی بفعل و خواسته پسران در مورد کمک به والدین خود در حین اوقات فراغت در یک رتبه قرار دارد.

اما دختران با ۷۰ درصد آرا اولین اولویت خود را کمک به والدین قرار داده‌اند ولی در جدول دوم مشخص می‌شود که این امر مورد علاقه و رغبت آنها نبوده و پس از مطالعه و ورزش و تفریح با ۳۰ درصد آرا در حد سرگرمی‌های هنری می‌باشد.

بازی بدون تحرک معمولی نظیر شطرنج که در اولویت سوم پسران و اولویت پنجم دختران تهرانی برای گذراندن اوقات فراغت قرار گرفته است در اصل جزء علایق و خواسته‌های آنها نبوده و کاملاً از روی ناچاری و بی‌برنامه بودن به آن روی آورده‌اند.

با وجودی که استفاده از کتابخانه در اولویت پنجم پسران قرار گرفته و دختران تهرانی آن را در هیچ یک از اولویت‌های اول تا پنجم خود قرار نداده‌اند، در جدول ۲۰ خواسته دوم پسران با ۵۲ درصد و خواسته اول دختران با ۶۷ درصد آرا قرار گرفته است. این امر حاکی از علاقه شدید دانش‌آموزان به مطالعه و استفاده از کتابخانه است که متأسفانه امکانات و برنامه‌های مدارس جوابگوی این اشتیاق نیست.

اعمال عبادی اگر چه عملاً در اوقات فراغت دختران و پسران جایگاهی نداشته است ولی در رتبه پنجم علایق آنها قرار دارد.

اما در مورد دانش‌آموزان اصفهانی:

با آن که درس خواندن در بین پسران در هر جدول در اولویت اول قرار داد ولی در جدول دوم ۲۰ درصد افت داشته است و در بین دختران نیز به نصف رسیده و در اولویت سوم قرار گرفته است. این امر می‌تواند نشانه دو چیز باشد:

الف - چون دانش‌آموزان در اوقات فراغت برنامه مناسبی ندارند، به درس خواندن می‌پردازند.

ب - نبود علاقه و رغبت کافی برای درس خواندن و درس خواندن در مدارس، به خاطر احساس فشار دانش‌آموز است نه علاقه شخصی او به درس.

با آن که $\frac{۲}{۳}$ پسران و دختران در اوقات فراغت به والدین خود کمک می‌کنند و در اولویت دوم فعالیت‌های آنها قرار دارد ولی متأسفانه این امر برای هیچ‌کدام از اهمیت چندانی برخوردار نیست.

مطالعه برای حدود $\frac{۱}{۳}$ پسران در اوقات فراغت انجام می‌شده که البته برای آنها نسبت به امور دیگر در درجه ۵ و ۶ بیشتر مطرح بوده است ولی از جهت علایق دانش‌آموزان از $\frac{۱}{۴}$ کمتر شده است.

مطالعه آزاد جزء ۵ کار اول دختران در اوقات فراغت محسوب نشده ولی در درجه دوم رغبت آنها قرار دارد. در عوض استفاده از کتابخانه در درجه سوم فعالیت‌های آنها قرار دارد.

این امر نشان می‌دهد که پسران برای مطالعه فراتر از کتابخانه عمل می‌کنند و همچنین به موضوعات آزاد بیشتر توجه دارند ولی دختران بیشتر به کتابخانه رفته ولی ظاهراً به مطالعات درسی خود می‌پردازند و کمتر

به مطالعات آزاد توجه دارند هر چند درجه آن در جدول ۲۰ لااقل برای ۵۰ درصد آنها از درجه بالایی برخوردار است.

در هر حال باید با برگزاری مسابقات و تشویق و بیان ضرورت، فرهنگ مطالعه آزاد و غیر درسی را در بین دختران افزایش داد. علت آن که پسران بیشتر به مطالعه پرداخته‌اند ولی کمتر به کتابخانه می‌روند شاید این باشد که اولاً کتابخانه‌های مدارس فاقد قرائت خانه است ثانیاً در کتابخانه‌های عمومی نیز دانش‌آموز باید راکد و ساکت پشت سر میز نشسته و درس بخواند و این بار و حیه یک محقق و دانشگاهی سازگار می‌باشد ولی دانش‌آموز بیشتر تمایل دارد در محوطه‌های باز و همراه با قدم زدن و با محدودیت‌های کمتری به مطالعه بپردازد که این مطلب کمتر پیش بینی شده است و کتابخانه‌های مدارس نیازمند دو گونه سالن مطالعه می‌باشند.

۴۴ درصد دختران، سرگرمی‌ها و فعالیت‌های هنری را جزء کارهای خود برای گذراندن اوقات فراغت قرار داده‌اند که البته بیشتر آرای آنها در اولویت پنجم تا هشتم بوده است ولی در جدول بعدی، ۶۷ درصد دختران سرگرمی‌های هنری را به عنوان اولویت اول علاقه خود برای گذراندن اوقات فراغت معرفی کرده‌اند. این مطلب نشان می‌دهد که با ایجاد امکانات و برنامه‌های هنری در مدارس دخترانه می‌توان اوقات فراغت قسمت اعظم آنها را به نحو مطلوب پر کرد که البته این کار هم در جهت شکوفایی استعدادهای آنهاست و هم سنخیت کامل با روحیه آنها دارد. به علاوه برای ادامه تحصیل در رشته‌های هنر مفید است و در نهایت در خانه و جامعه کاربرد وسیعی دارد.

۴۳ درصد پسران، ورزش را به عنوان رتبه سوم علایق خود معرفی کرده‌اند در حالی که در اولویت اول تا پنجم فعالیت‌های جاری آنها برای گذراندن اوقات فراغت قرار ندارد.

لذا توسعه امکانات ورزشی در دبیرستان یا محلی در مجاورت آنها، به خصوص برای پسران جهت پرکردن و غنی ساختن اوقات فراغت آنها بسیار مفید است. افزون بر این، بهترین عامل برای حفظ و جذب دانش‌آموزانی که در معرض کارهای خلاف هستند همین ورزش می‌باشد. ضمن آن که توسعه ورزش برای سلامت جامعه و آمادگی برای حضور در میادین بین‌المللی به مصلحت نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

۱۳- کمتر از نیمی از دانش‌آموزان دختر و پسر تهرانی و بیش از $\frac{۲}{۳}$ دانش‌آموزان اصفهانی از نحوه گذراندن اوقات فراغت خود راضی هستند.

بر اساس نتایج جدول شماره ۳۱، کمترین میزان رضایت را دختران تهرانی با ۴۱ درصد و بیشترین میزان رضایت را دختران اصفهانی با ۷۸ درصد اعلام کرده‌اند.

اظهار ناراضیاتی بیش از نیمی از دانش‌آموزان تهرانی به خصوص دختران دانش‌آموز از نحوه گذراندن اوقات فراغت خود ضرورت توجه بیشتر به این امر را در پایتخت مضاعف نموده است.

۱۴- در مورد تأثیر والدین برای حل مشکل اوقات فراغت می‌توان سه موضوع را در نظر گرفت:

۱- اطلاع آنها؛

۲- ارائه پیشنهاد برای نحوه گذراندن اوقات فراغت؛

۳- عملی و مفید بودن پیشنهاد آنها.

بر اساس جدول شماره ۲۲، موضوع اول به طور نسبتاً خوبی محقق شده است ولی طبق جدول شماره ۲۳

در مورد موضوع ارائه پیشنهاد، نزدیک به نیمی از دانش آموزان جواب خیر داده‌اند. یعنی حدود نیمی از خانواده‌ها پیشنهادی برای گذراندن اوقات فراغت فرزندانشان به آنها نداده‌اند.

این در حالی است که طبق جدول شماره ۲۴ والدینی که پیشنهادی ارائه داده‌اند در اغلب موارد (بالای ۸۰ درصد) پیشنهاد آنها مفید و قابل اجرا بوده است. پس در این ۳ موضوع اشکال اساسی در مرحله دوم است و باید با آموزش دادن به خانواده‌ها آنها را در این امر توصیه و یاری نمود. اهمیت این مسئله با نگاه به جدول شماره ۳۲ بیشتر روشن می‌شود که اغلب کسانی که برنامه عملی و مفیدی از خانواده‌هایشان گرفته‌اند از گذراندن اوقات فراغت خود نیز راضی بوده‌اند (۸۰ درصد).

۱۵- مسئولان مدارس اعم از مدیر و مربیان پرورشی و مشاورین و معاونین دوگونه کمک می‌توانند برای حل و فصل اوقات فراغت انجام دهند: اول آن که با برنامه‌های مفید این ساعات را پر کنند که بعضاً نیاز به امکانات دارد که در جای دیگر مطرح می‌شود. دوم آن که با راهنمایی و سفارشات لازم به خود دانش آموزان نحوه صحیح استفاده کردن از این اوقات را به آنها بیاموزند. این حداقل انتظاری است که می‌توان از مسئولان مدرسه داشت. ولی متأسفانه طبق جدول شماره ۲۵ از ۶۶ تا ۸۶ درصد از دانش آموزان به ارائه چنین پیشنهادی توسط مسئولان جواب خیر داده‌اند. این در حالی است که در بین دختران طبق جدول شماره ۲۶ هر مورد که پیشنهادی ارائه شده آن پیشنهاد مفید و قابل قبول بوده است. و در بین پسران تهرانی نیز بیشتر از ۲/۳ پیشنهاد عملی و مفید بوده است. طبق جدول شماره ۲۷ تمامی دانش آموزان اصفهانی و اکثریت چشمگیری از دانش آموزان تهرانی که پیشنهاد مفیدی از مسئولان مدرسه گرفته‌اند از گذراندن اوقات فراغت خود راضی بوده‌اند. با توجه به آن که مسئولان مدرسه نسبت به خانواده‌ها اولاً محدودتر و پیگیرتر. ثانیاً آگاهتر نسبت به مسائل تعلیم و تربیت هستند. اثر این امر از مورد قبلی که مربوط به خانواده‌ها بود بیشتر و ضمانت عملی آن قوی تر است.

۱۶- وجود صبحگاه در مدارس به عنوان یک سنت دیرینه دارای اثرات مفیدی در نظام آموزشی ما بوده است. از جمله اثر معنوی تلاوت قرآن در شروع کار آموزشی و تذکرات مسئولین مدرسه و برنامه‌های دعا و مقاله و دکلمه با اثرات تربیتی آنها همگی جایگاه ویژه‌ای را برای صبحگاه در برنامه مدارس قرار داده است. از جمله عوارضی که سیستم واحدی می‌تواند در برنامه مدارس ایجاد کند تأثیر منفی بر مراسم صبحگاهی مدرسه است که با نگاهی به جدول شماره ۲۸ دیده می‌شود که به طور میانگین حدوداً هر دانش آموزی در نیمی از صبحگاه‌ها شرکت می‌کند که این آمار البته در گروه‌های مختلف، متفاوت است و حادترین حالت را در گروه دختران تهرانی نشان می‌دهد به طوری که بعضی از مدارس که در نظر سنجی شرکت داشتند اصلاً فاقد برنامه صبحگاهی بوده‌اند. تأکید بر اجرای صحیح و پر محتوای برنامه صبحگاهی مدارس و دقت در برنامه‌ریزی کلاس‌ها که زنگ اول همه دانش آموزان در مدرسه حضور داشته‌اند می‌تواند تقویت‌گر این امر باشد.

۱۷- حدود نیمی از دانش آموزان در هیچیک از فعالیت‌های پرورشی مدرسه شرکت ندارند. این نکته با نگاهی به جدول شماره ۳۱ مشخص می‌شود و در بین ۹ فعالیت ذکر شده از کسانی که در فعالیت شرکت دارند:

بسیج دانش آموزی بیشترین جاذبه را در بین پسران تهرانی (۵۴ درصد)

بسیج دانش آموزی و گروه سرود و تأثر بیشترین جاذبه را در بین دختران تهرانی (۴۲ درصد)

انجمن اسلامی بیشترین جاذبه را در بین پسران اصفهانی (۵۴ درصد) گروه سرود و تئاتر بیشترین جاذبه را در بین دختران اصفهانی (۴۵ درصد) داشته‌اند که البته در صدها از بین کسانی است که در فعالیت‌های پرورشی شرکت داشته‌اند همچنین از بین گزینه‌های پیشنهادی کمترین مورد برای پسران تهرانی:

انتظامات و سازمان جوانان هلال احمر (۴ درصد) و برای دختران تهرانی انجمن اسلامی و هلال احمر (۵ درصد)، برای پسران اصفهانی قرآن و دعا و انتظامات (۸۱ درصد) و برای دختران تهرانی انجمن اسلامی (۰) بوده است.

با وجود انجمن اسلامی در اغلب مدارس و تأکید مسئولین بر ضرورت آن، عدم استقبال دانش‌آموزان دختر نسبت به آن هشدار دهد.

۱۸- $\frac{1}{3}$ دانش‌آموزان تهرانی و نیمی از دانش‌آموزان اصفهانی این اوقات فراغت را مفید و نیمی از دانش‌آموزان تهرانی و $\frac{1}{3}$ از دانش‌آموزان اصفهانی این اوقات فراغت را نامطلوب دانسته‌اند.

آنچه که مورد نظر می‌تواند باشد نامطلوب بودن این اوقات فراغت برای $\frac{1}{3}$ دانش‌آموزان تهرانی و $\frac{1}{3}$ دانش‌آموزان اصفهانی است که باید برای غنی ساختن آن بیشتر برنامه ریزی و اقدام نمود.

فصل چهارم: رهیافت‌ها

در این قسمت رهیافت‌هایی برای هر چه بهتر شدن وضعیت اوقات فراغت در نظام جدید آموزش متوسطه پیشنهاد می‌شود:

- ۱- تهیه طرح پرورشی نظام جدید متناسب با نظام جدید آموزشی از طریق شورای عالی انقلاب فرهنگی
- ۲- تعیین حداقل ۶ واحد عملی پرورشی (به تعداد نیم‌سال‌های دوره دبیرستان) با در نظر گرفتن نمره و درج آن در کارنامه توسط مربی پرورشی. بدین صورت که کلیه فعالیت‌های پرورشی داخل و خارج مدرسه به عنوان واحد درسی پرورشی تعریف و به اقتضای شرایط هر ترم برای انتخاب واحد به دانش‌آموزان معرفی شود.
- ۳- پی‌گیری عملی بر اجرای صحیح برنامه «فعالیت‌های پرورشی در نظام جدید متوسطه» مصوب جلسه پنجاهم شورای اجرایی، به خصوص فصل پنجم از شرح وظایف ستادهای تربیتی.
- ۴- ایجاد قرائت‌خانه با استفاده از سالن امتحانات و نمازخانه.
- ۵- ایجاد سالن‌های ورزشی و استفاده از محیط‌های مجاور مدارس.
- ۶- اجرای طرح کانون - مدرسه به گونه‌ای که در کنار هر دبیرستان، یک کانون فرهنگی - تربیتی احداث شود و در ساعات آموزشی اختصاص به دانش‌آموزانی داشته باشد که اوقات فراغت بین ساعات درسی دارند.
- ۷- کمک گرفتن از مراکز فرهنگی و مذهبی مجاور دبیرستان در جهت پرکردن اوقات فراغت
- ۸- تعطیلی روز پنج‌شنبه در جهت کم کردن ساعات خالی بین برنامه درسی با توجه به تعطیلی قشر عظیمی از خانواده‌ها و همراه بودن این روز با روز جمعه جهت گذراندن اوقات فراغت دانش‌آموزان با خانواده‌هایشان.
- ۹- تأکید بر نبودن ساعات خالی در برنامه درسی دانش‌آموزان از طریق تعطیل کردن دانش‌آموزان در دو یا

چند نیم روز

- ۱۰- تعیین گروه‌های مباحثه درسی و اختصاص قسمتی از نمره هر درس به نمره کل گروه برای ایجاد فرهنگ مباحثه که از بهترین امور در اوقات فراغت محسوب می‌شود.
- ۱۱- ارائه راهنمایی‌های کتبی و شفاهی به دانش‌آموزان برای استفاده بهتر از اوقات فراغتشان.
- ۱۲- افزایش امکانات آموزشی و پرورشی برای تشکیل کلاس‌های تقویتی، هنری و غیره در ساعات فراغت و اجازه دریافت شهریه از دانش‌آموزان برای این گونه امور.
- ۱۳- تشکیل کلاس‌های مشاوره با استفاده از مشاورین در ساعات فراغت.
- ۱۴- اولویت دادن به جنبه‌های تربیتی در وظایف مشاوران نظام جدید.
- ۱۵- تشکیل کلاس‌های آموزش خانواده و ارائه آموزش‌های لازم به آنها در زمینه اوقات فراغت فرزندان.
- ۱۶- انجام تحقیقات مفصل و کامل تر، در سطح کشور در زمینه نحوه گذراندن اوقات فراغت که شاخص خوبی برای مسائل تربیتی مدارس است.
- ۱۷- رکودی در مسائل پرورشی در نظام جدید احساس می‌شود که می‌تواند فاجعه بزرگی برای آینده‌سازان کشور قلمداد شود و قسمت عمده آن مربوط به توجه کمتر به مسائل تربیتی در بعضی قوانین و دستورالعمل‌ها و به تبع آن در مسائل اجرایی آموزش و پرورش است که لازم است در این زمینه تحقیق و پژوهش عمیق و فراگیری در سطح کشور از طرف مسئولین امر، علی‌الخصوص مجلس محترم شورای اسلامی انجام شود تا جوانب این مسئله به طور کامل روشن شود.